

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Lenka Stachová

**Imunity státních představitelů vůči cizí trestní
jurisdikci**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.

Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 12.04.2018

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Vlastní text práce včetně poznámek pod čarou a mezer má 120 265 znaků.

.....

Lenka Stachová

V Ostravě dne 12.4.2018

Děkuji panu prof. JUDr. Pavlu Šturmovi, Dr.Sc., vedoucímu mé diplomové práce za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování. Děkuji i své rodině a přátelům za podporu v průběhu studia.

Obsah

Úvod	1
1. Vymezení základních pojmů	3
1.1. Imunita	3
1.1.1. Pojem a prameny	4
1.1.2. Druhy	5
1.2. Státní představitelé	6
1.3. Cizí trestní jurisdikce	8
2. Imunita osobní (i. racione personae)	12
2.1. Osobní rozsah	12
2.1.1. Hlava státu	12
2.1.2. Diplomatický sbor a zvláštní mise	14
2.1.3. Předseda vlády a ministr zahraničí	17
2.1.4. Jiní vysoce postavení představitelé státu	18
2.2. Věcný rozsah	20
2.3. Časový rozsah	21
3. Imunita funkční (i. racione materiae)	22
3.1. Osobní rozsah	23
3.1.1. Konzulární sbor	24
3.1.2. Jiní představitelé státu	25
3.2. Věcný rozsah	27
3.2.1. Oficiální akt státu versus akt soukromé povahy	27
3.2.2. Akt ultra vires a nezákonný akt státu	30
3.3. Časový rozsah	32
3.4. Výjimky z funkční imunity	32
4. Případy z praxe	35
4.1. Mezinárodní soudní dvůr	35
4.1.1. Případ Yerodia (Arrest Warrant Case)	35
4.1.2. Džibutsko v. Francie	37
4.2. Národní soudy	39
4.2.1. Případ Pinochet (1998, 1999)	39
4.2.2. Případ Charlese Taylora	43
4.2.3. Kaddáfí (2000, 2001)	44
4.2.4. United States v. Noriega a další	47
4.2.5. Lafontant v. Aristide	49
4.2.6. Marcos a Marcos v. federální oddělení policie (Švýcarsko)	49

4.2.7. Případ Li Weixum v. Bo Xilai	51
4.2.8. Regina (Alamieyeseigha) v. Crown Prosecution Service	52
Závěr	54

Úvod

Cílem této práce je přiblížit problematiku stíhání a trestání představitelů státu, tedy hlavy státu a jeho další reprezentanty na mezinárodněprávní úrovni. Tato problematika je poměrně nová, Komise OSN pro mezinárodní právo se jí zabývá od roku 2008 a pracuje mimo jiné i na člancích stanovující přesná pravidla regulující tyto situace. Imunity státních představitelů jsou doposud upraveny především obyčejovým právem, čímž je stanovení obsahu těchto norem náročné a v rámci zachování přátelských vztahů mezi státy je žádoucí kodifikací pravidel určit, co je jejich přesným obsahem.

„Stát jsem já.“ Tuto větu údajně vyslovil francouzský král Ludvík XIV. Představitel státu reprezentuje svůj stát dodnes. Státy si většinu své svrchovanosti udržely, i když pozorujeme, že např. lidská práva a členství v mezinárodních organizacích státy zavazují a tím jejich suverenita není ve všech oblastech již tak samozřejmá. Ochrana představitelů státu je v mezinárodním právu důležitá a respekt k daným zástupcům státu znamená i úctu a respektování svrchovaného státu. To ale neznamená, že by měli tito představitelé být chráněni vždy a za všech okolností.

Do druhé světové války byli státní představitelé bez výjimky chráněni. Po druhé světové válce však bylo jasné, že už imunita neobstojí a v Norimberku byli souzeni němečtí váleční zločinci, mimo jiné i Joachim von Ribbentrop, říšský ministr zahraničních věcí. Další instituce, které v této tradici navázaly, byly Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný Východ v Tokiu, Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu. Další vývoj vyústil až ve vytvoření stálého Mezinárodního trestního soudu. Jeho agenda je ale více specifická oproti národním soudům – zabývá se nejtěžšími zločiny proti mezinárodnímu právu. Další možností stíhání jsou soudy vnitrostátní úrovně (tedy soudy jednotlivých zemí), pokud disponují jurisdikcí a na státní představitele se nevztahuje imunita.

V první kapitole vymezím pojmy imunita, státní představitelé a cizí trestní jurisdikce, které jsou klíčové. Dále se budu zabývat jednotlivými imunitami, tedy osobní imunitou ve druhé kapitole a funkční imunitou ve třetí kapitole, jejich osobními, věcnými a časovými rozsahy, a nakonec budu ve čtvrté kapitole zkoumat vybrané případy týkající se této problematiky.

Hlavními dvěma pilíři jsou případ Pinochet a případ Yerodia, každý s jinými skutkovými okolnostmi i odlišným právním závěrem. Další zajímavý případ Mezinárodního soudního dvora zabývající se jurisdikčními imunitami je případ zabývající se spoluprací v trestních věcech mezi Džibutskem a Francií. Neméně zajímavé případy se vyskytly u vnitrostátních soudů, kromě případu Pinochet, který se týká funkční imunity bývalého chilského diktátora i případy imunit dalších hlav států, konkrétně generála Noriegy, plukovníka Kaddáfího a prezidentů Marose a Aristide. Guvernér státu Bayelsa v Nigérijské federativní republice rovněž žádal o imunitu, ač neúspěšně, ale lépe dopadl čínský ministr pro zahraniční obchod, kterému byla udělena osobní imunita, protože jeho resort vyžaduje časté cestování do zahraničí.

V práci vycházím spíše ze zahraniční, ale částečně i české literatury. Největším vodítkem jsou dokumenty vydané Komisí OSN pro mezinárodní právo, tedy memorandum sekretariátu a reporty speciálních zpravodajů pana Romana Anatoleviče Kolodkina a paní Concepción Escobar Hernández. Další pomůckou budou případy, které se objevily u soudů jednotlivých států nebo dospěly až k Mezinárodnímu soudnímu dvoru. Aplikovány byly metody deskriptivní a analytická.

1. Vymezení základních pojmů

V této kapitole vymežím pojmy imunita, státní představitelé a cizí trestní jurisdikce.

1.1. Imunita

Imunita slouží jako překážka či zábrana výkonu jurisdikce.¹ Aplikace imunity, procesního institutu, tedy obecně zamezí, aby se určitý případ dostal před soud a byl zvážen. Za určitých okolností se jedná o ochranu vysoce postavených osob, které by bez této výsady byli trestně odpovědní, ale díky imunitě se stanou beztrestní. Dá se také definovat jako právo osoby nebýt předmětem jurisdikce v cizím státě neboli závazek cizího státu tuto osobu nestíhat. Imunita se týká trestního procesu a jeho opatření, osoba není vyloučena z hmotného práva cizího státu.² Trestní stíhání těchto osob je minimálně po dobu mandátu nemyslitelné, věci takového charakteru se odkládají. Součástí této imunity je i právo odepřít výpověď, není dokonce ani nutnost se k výsledku dostavit, ať už je dotčený v pozici obviněného či svědka.³

Koncept imunity pramení z latinské zásady *par in parem non habet imperium*, tedy „rovný nad rovným nemůže vykonávat moc či jurisdikci“.⁴ Myšleny jsou zde suverénní státy, jejichž představitelé potřebují ochranu za účelem výkonu svých funkcí, i když opustí hranice svého státu. Imunita státních představitelů totiž vychází ze státní suverenity.

¹ UN Document A/CN.4/596 *Memorandum by Secretariat on Immunity of state officials from foreign criminal jurisdiction* [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2GIGZfF> [cit.2018-04-10]. Str.18, bod 15.

² UN Document A/CN.4/601. *Preliminary Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction*. By the Special Rapporteur, Mr. Roman Anatolevich Kolodkin (60th session of the ILC (2008)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2lyPPx9> [cit.2018-04-10]. Str. 174, bod 64.

³ JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 3.vydání. Praha: Leges, 2013, 864 s. ISBN 978-80-87576-44-1. Str. 72 a 415.

⁴ ŠTURMA, Pavel a Zuzana TRÁVNÍČKOVÁ (eds.). *Imunita v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. ISBN 978-80-87488-25-6. Str. 11.

Mezinárodní právo od států nevyžaduje aplikaci určité konkrétní normy, státy si vytvořily vlastní kategorie chráněných osob: a) hlava státu, b) vláda, c) diplomatický personál, d) konzulární personál a e) ozbrojené síly státu. Stát jedná akty osob v postavení orgánu, proto je třeba, aby tito byli chráněni, pokud ho zastupují.⁵

1.1.1. Pojem a prameny

Stát je oprávněn vykonat úřední moc, včetně trestní jurisdikce, na všech jednotlivcích na svém území, kromě jednotlivců, kteří mají imunitu. Imunita je často chápána jako výjimka nebo vynětí státu, jednotlivce nebo majetku z jurisdikce státu; překážka k uplatnění jurisdikce; omezení jurisdikce; obrana proti výkonu jurisdikce nad státem, osobou nebo majetkem; a konečně právo neuplatnit jurisdikci nad státem, osobou nebo majetku, tj. nebýt subjektem jurisdikce.⁶

Pravidla regulující jurisdikci národních soudů musí být výrazně odlišeny od pravidel týkajících se jurisdikčních imunit: jurisdikce nenaznačuje nepřítomnost imunity, zatímco z absence imunity nevyplývá jurisdikce daného státu. Tudíž, přestože různé mezinárodní smlouvy o prevenci a potrestání různých závažných zločinů ukládají státům povinnost stíhat nebo povinnost k extradici, čímž rozšíří svou trestní jurisdikci, toto rozšíření ale neovlivní imunity dle mezinárodního obyčejového práva. Jurisdikční imunity zůstávají napadnutelné u soudů cizího státu, i tam, kde soudy disponují touto jurisdikcí podle zmíněných smluv.⁷

Jak již bylo zmíněno, imunita z trestní jurisdikce neznamena vynětí z hmotného práva kriminalizující určité jednání a určení trestu za něj. Imunita chrání jednotlivce jen proti trestnímu procesu a procesním úkonům soudních či výkonných orgánů cizího státu (majícího jurisdikci). Asi by bylo proto přesnější nemluvit o imunitě státních

⁵ *Memorandum by Secretariat*, op. cit. Str. 18, bod 16.

⁶ Preliminary report by Roman Anatolevich Kolodkin (A/CN.4/601), op. cit. Str.172, bod 56.

⁷ Arrest Warrant Case of 11 April 2000, rozsudek ze 14.2.2002. Str. 24-25, bod 59.

představitelů vůči cizí trestní jurisdikci nebo trestnímu procesu, ale o imunitě vůči určitým úkonům trestního procesu a proti trestnímu procesu v cizím státě.⁸

Právní základ pro imunitu můžeme nalézt v mezinárodních smlouvách⁹, mezinárodní zdvořilosti¹⁰, ale především v mezinárodním obyčejovém právu.¹¹

1.1.2. Druhy

Odlišujeme dva druhy imunity státních představitelů: osobní (i. *ratione personae*) a funkční (i. *ratione materiae*).¹² Osobní imunita je starší a vychází z koncepce, že hlava státu je suverénem a zosobněním státu samotného, dodnes je takto částečně uznávána. Týká se oficiálních aktů i aktů soukromé povahy, před vstupem do funkce i během ní. Je ale dočasná, takže končí opuštěním této funkce. Funkční imunitu mají státní představitelé nejen podle úrovně jejich pozice, ale z titulu vykonávání státních funkcí. Na rozdíl od osobní imunity se týká pouze oficiálních aktů. Poté, co státní představitel opustí svou funkci, imunita se nadále vztahuje na jím vykonané akty oficiální povahy.¹³

Z jednoho pohledu by se osobní imunita by se dala nazvat podmnožinou funkční imunity, protože všechny osoby, kterým svědčí personální imunita, patří zároveň do kategorie osob s imunitou funkční.¹⁴ Kdo ale disponuje funkční imunitou, nedisponuje,

⁸ Preliminary report by Roman Anatolevich Kolodkin (A/CN.4/601), op. cit. Str. 174, bod 66.

⁹ Např. Vídeňská úmluva o diplomatických stycích či Úmluva o zvláštních misích.

¹⁰ Co se týče imunity členů rodiny nebo doprovodu státních úředníků, zda mezinárodní právo poskytuje imunitu i těmto osobám, je nejisté, a mnozí autoři (Arthur Watts, Sompong Sucharitkul) se kloní spíše k teorii, že tato je poskytována z titulu mezinárodní zdvořilosti.

¹¹ Preliminary report by Roman Anatolevich Kolodkin (A/CN.4/601), op. cit. kapitola 3, podkapitola A („Prameny“). Str. 166 an.

¹² Rozdíly a podrobnosti osobních a funkčních imunit jsou podrobněji uvedeny ve druhé, resp. třetí kapitole.

¹³ Preliminary report by Roman Anatolevich Kolodkin (A/CN.4/601), op.cit. Str.177, body 79 a 80.

¹⁴ Preliminary report by Roman Anatolevich Kolodkin (A/CN.4/601), op.cit. Str. 177-8, body 81 a 82. Ve prospěch koexistence a vzájemného překrývání obou druhů imunit se vyslovuje i *A. Cassese*: během výkonu oficiálních funkcí užívá ministr zahraničních věcí vždy funkční imunitu, jehož jedinou výjimkou je spáchání mezinárodního zločinu. Během výkonu funkce je současně chráněn osobní imunitou, tedy bezvýjimečně. Tento názor podporují i rozsudky případů Pinochet (viz níže) a Fidel Castro (španělský soud se vyslovil v tom smyslu, že po dobu, kdy vykonává funkci hlavy státu, nemůže být stíhán z důvodu uplatnění osobní imunity). CASSESE, Antonio. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case [online]. *European Journal of International Law*, 2002, 13(4), 864, 866 [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2qbJxwM>

resp. nedisponoval imunitou personální. Tedy například hlava státu je od svého zvolení do funkce chráněna personální imunitou chránící oficiální akty i akty soukromé povahy, ale po skončení funkce je již ochrana poskytována pouze oficiálním aktům vykonaným za doby její funkce. Tato teorie je ale sporná. Druhý pohled vidí funkční a personální imunitu odlišně – minimálně v tom, kdy, jak a proč se uplatní.

Hlava státu, předseda vlády a ministr zahraničních věcí tvoří tzv. „trojku“, tedy osoby, které disponují imunitou osobní. Dřívější ochrana představitele státu¹⁵ je rozšířena, stejně jako rozdělení funkcí, které dříve příslušely jedné osobě. „Dělba práce“, resp. dělba pravomocí, přispěla k přesunutí dvou členů vlády do této kategorie. Jestli je tímto již kategorie zcela vyčerpaná, není absolutně jisté, ale rozšíření personální imunity na další osoby zatím nebylo nijak potvrzeno.¹⁶ Dalším předmětem zkoumání ohledně personální imunity, kterým se Komise zabývá, je, zdali její povaha je restriktivní či absolutní. Případné omezení by se týkalo jednání v rozporu s normami *jus cogens*, spáchání zločinu podle mezinárodního práva by imunitu vyloučilo.¹⁷ Sporné otázky vyvstávají i u funkční imunity: kdo je zahrnut v pojmu státních představitelů/úředníka, definice úředních aktů a vztah k odpovědnosti státu a jeho absolutní či restriktivní povaha.¹⁸

1.2. Státní představitelé

Terminologie i chápání pojmu „státní představitelé“ je velmi bohaté, v různých jazycích pod tímto označením chápeme jiný okruh osob: v angličtině „(state) officials“, ve francouzštině „*représentants*“ a ve španělštině „*funcionarios*“. Potřeba jasné a

¹⁵ Dřívější ochranou představitele státu rozumíme to, že protiprávní akty spáchané před nástupem do funkce jsou rovněž chráněny imunitou (po dobu, kdy je dotyčný státní představitel ve funkci). Viz UN Document A/CN.4/656. Preliminary Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the Special Rapporteur, Ms. Concepción Escobar Hernández (64th session of the ILC (2012)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2HkedDd> [cit.2018-04-10]. Str. 5, bod 15.

¹⁶ Ibid. Str. 14, body 62 a 63.

¹⁷ Ibid. Str. 14-15, bod 64.

¹⁸ Ibid. Str. 15, bod 65.

jednoznačné definice je třeba především v případě funkční imunity, jelikož vyjmenovat všechny osoby, jimž tato imunita svědčí, by bylo velmi obtížné, či spíše nemožné, jelikož zmíněné termíny nejsou ani homogenní, ani zaměnitelné. Nedá se o nich ani říci, že by měly identické či podobné významy.¹⁹

Podrobným zkoumáním pojmosloví a praxe jednotlivých národních soudů a mezinárodních smluv, které se alespoň částečně týkají státních představitelů, dospěla speciální zpravodajka k závěru, že pojem „*official*“²⁰ není nejvhodnější, protože je spojen s administrativou spíše než s reprezentativními funkcemi. Ani termín „*representant*“ se nejeví jako nejvhodnější, zato „*agent of the State*“ a „*organ of the State*“²¹ skýtají výhody poměrně širokého termínu, který je běžně používán v mezinárodní praxi a odkazuje na osobu, která je spjata se státem, jedná jeho jménem a na jeho účet.

Komise už ohledně osobní imunity určila, že ji užívají hlava státu, předseda vlády a ministr zahraničních věcí. Definovala je jako malý okruh osob, kteří vykonávají státní funkce, spravují státní úřad na nejvyšší úrovni, z titulu, kterým jsou oprávněni reprezentovat stát na nejvyšší úrovni. Tato reprezentace státu v mezinárodních vztazích vychází z mezinárodního práva a je automatická, tedy bez potřeby výslovného schválení státu, který zastupují.²²

Subjektivní rozsah funkční imunity je dán dvěma prvky: prvním je existence souvislosti se státem, což odůvodňuje potřebu chránit výsostné právo státu, a druhým je že jako chráněná osoba vykonává pro stát nějaké akty jménem a na účet státu.²³

¹⁹ UN Document A/CN.4/673. Third Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the Special Rapporteur, Ms. Concepción Escobar Hernández (66th session of the ILC (2014)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2EvqCkJ> [cit.2018-04-10]. Str. 8-9, body 18 a 19.

²⁰ V češtině se blíží významu slova úředník.

²¹ Český zástupce státu a orgán státu.

²² Third report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/673), op. cit. Str. 10, bod 25.

²³ Ibid, str. 50, body 145 a 146.

1.3. Cizí trestní jurisdikce

Mluvit o imunitě dává smysl teprve až je-li dána trestní jurisdikce státu.²⁴ Jurisdikce byla v rámci Komise již definována speciálním zpravodajem Sucharitkulem²⁵ v roce 1980 následovně: pravomoc či kompetence státu započít soudní řízení, urovnávat či rozhodovat spory, jakožto provádět spravedlnost ve všech aspektech. Dále byly uvedeny i prvky tohoto pojmu: pravomoc rozhodnout, pravomoc určit právní a skutkové otázky, pravomoc vykonávat spravedlnost a provádět vhodná opatření během všech stádií soudního řízení a jiné administrativní nebo exekutivní pravomoci pravidelně vykonávány soudními nebo administrativními a policejními složkami státu.

Jak již vyplývá z definice, je jurisdikce manifestací suverénní moci státu, činí totiž z práva funkční nástroj, můžeme rozlišit jurisdikci preskriptivní, donucovací a soudní.²⁶ Označení „trestní“ a „civilní“ vždy nevykreslí skutečný rozdíl, pokud tyto jurisdikce stát uplatní jako své výsostné právo. Týká se to hlavně situací, kdy soukromé osoby mohou žádat náhradu škody způsobené trestným činem v civilním řízení.²⁷ Tato práce se věnuje výhradně trestní jurisdikci, tedy pravomoci státu vykonávat moc ke stíhání zločinů a přečinů, které jsou definovány v platných a účinných ustanoveních zákona.

Přestože mezinárodní právo považuje trestní jurisdikci států striktně za teritoriální, samy státy svou jurisdikci rozšiřují aplikací následujících principů: (a) princip

²⁴ UN Document A/CN.4/661. Second Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the Special Rapporteur, Ms. Concepción Escobar Hernández (65th session of the ILC (2013)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2JvqJjR> [cit.2018-04-10]. Str. 11, bod 36. Srovnej rovněž podkapitulu 1.1.1 a dokument Komise pro MP (A/CN.4/L.850) – pracovní verze článků, článek 2, písmeno e): pojem státní představitel zahrnuje ty, kdo stát zastupují, nebo kdo vykonávají státní funkce.

²⁵ Dokument OSN A/35/10, kapitola VI. Jurisdikční imunity států a jejich majetku.

²⁶ Memorandum by Secretariat, op.cit. Str. 11-12, bod 7. **Preskriptivní jurisdikce** zahrnuje tvorbu pravidel, autorita státu činí hmotné právo aplikovatelné na určité osoby, činnosti nebo okolnosti; **donucovací jurisdikce** má za následek schopnost státu vynutit si právo proti určitým osobám, za určitých okolností nebo ohledně věcí k uplatnění dodržování svého práva a nápravy jeho porušení; **soudní jurisdikce** pokrývá pravomoc podrobit si určité osoby, události nebo věci procesu soudního řízení. Mezi těmito složkami je jen velmi tenká hranice rozlišení, mají ale praktický i právní význam.

²⁷ Memorandum by Secretariat, op. cit. Str. 12, bod 9.

teritoriality, (b) aktivní zásada personality, (c) pasivní zásada personality, (d) zásada ochrany a (e) zásada univerzality.

Princip teritoriality²⁸ znamená, že na určité trestné jednání se aplikuje zákon České republiky, pokud se tohoto činu dopustil na jejím území, i pokud následek měl nastat či nastal v cizině (subjektivní) či pokud ho spáchal v cizině a následek se dostavil nebo měl dostavit na území ČR (objektivní). Patří sem i zásada registrace²⁹, neboli princip vlajky: pro protiprávní skutky, za které zákon stanoví sankci a odehrají se na palubě letadla nebo lodi, a je-li tato zapsána v České republice, platí, jako by se staly na území ČR.

Princip aktivní personality³⁰ podrobí českému zákonu občany ČR a osoby s trvalým pobytem v České republice, ať již je čin spáchán v ČR nebo v zahraničí. Princip pasivní personality³¹ chrání občany České republiky v zahraničí. Je-li proti nim namířen trestný čin v cizině, jeho pachatel může být stíhán i v České republice.

Princip ochrany³² nechrání osoby, ale stát a jeho orgány, určité trestné činy³³ lze stíhat bez ohledu na to, kde a kým byly spáchány.

²⁸ JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9. Str. 72. Srovnej rovněž Memorandum by Secretariat, op. cit. Str. 13, poznámka pod čarou č. 22.

²⁹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Op. cit. Str. 73. Zásada registrace a princip vlajky ale nejsou jedno a totéž: vlajka totiž jen označuje příslušnost k určitému státu registrace.

³⁰ JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Op. cit. Str. 75-6. Srovnej též Memorandum by Secretariat, op. cit. Str. 13, poznámka pod čarou 23. Zákaz vydání českého občana do zahraničí je součástí jmenovaného principu, jeho výjimku tvoří evropský zatýkáací rozkaz.

³¹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Op. cit. Str. 76. Srovnej i Memorandum by Secretariat, op.cit. Str. 13, poznámka pod čarou č. 24. Dříve kontroverzní pravidlo se dnes již setkává s menším odporem, hlavně pokud jde o určité trestné činy (původní pramen: par. 47 společného stanoviska soudců Higginse, Kooijimans a Burerghentala k případu Yerodia).

³² JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Op.cit. Str. 76-7. Srovnej též Memorandum by Secretariat, op.cit. Str. 13, poznámka pod čarou č. 25. Princip ochrany se od principu pasivní personality odlišuje jistotou ekonomických následků v rámci svého území spíše než jako prvku zasahující do území státu.

³³ Uvedené v § 7 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (například trestný čin padělání a pozměnění peněz, § 233).

Zásada univerzality³⁴ zaručí, že při spáchání určitých trestných činů je jedno, kdo a kde je spáchá (např. i cizinec v cizině), dokonce není ani podstatné, zda jsou v dané zemi trestné. To znamená, že podle této zásady je každý stát oprávněn posoudit trestnost určitých trestných činů.³⁵ Je pro ni typický všeobecný zájem a státy jsou oprávněny absolutní zásadu univerzality dle mezinárodního obyčejového práva aplikovat minimálně v případě pirátství, jak se shodla většina soudců ve svých stanoviscích k případu Yerodia.³⁶ Další kategorií trestných činů postihnutelných pod zásadou univerzality jsou válečné zločiny³⁷ a zločiny proti lidskosti.³⁸

Aby byla vyloučena situace pozitivního konfliktu jurisdikce, jurisdikce nad piráty byla udělena státu, kterému se podaří je dopadnout. Kdyby totiž v tomto případě univerzální jurisdikce byla absolutní, kterýkoliv stát by mohl vydat příkaz k jejich zatčení. Praxe států ale tento závěr nevykazuje: národní legislativa³⁹ i koncept Úmluvy o pirátství Harvardské právnické školy z roku 1932⁴⁰ potvrzují podmíněnou povahu tohoto druhu univerzální jurisdikce.

³⁴ JELÍNEK, Jiri a kolektiv: *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Op. cit. Str. 77. Pro zásadu subsidiární univerzality platí, že jednání musí být oboustranně trestná, pachatel činu byl zadržen na území ČR a nebyl vydán ke stíhání v zahraničí. Srovnej též Memorandum of the Secretariat, op. cit. Str. 13-15, poznámka pod čarou č. 26.

³⁵ SHAW, Malcolm N. *International law*. [online] 6th ed. New York: Cambridge University Press, 2008. ISBN 052189929X. Dostupný z: <http://bit.ly/2C22ppp> [cit. 2018-02-15]. Str. 668.

³⁶ CASSESE, Antonio. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. Op. cit. Str. 857.

³⁷ SHAW, Malcolm N. *International law*. Op. cit. Str. 668. Válečné zločiny jsou částečně spornou kategorií, ale jsou přijímány většinou autorů. Existují ale další delikty, které mezinárodní smlouvy opravňují státům trestat, a toto rozšíření jurisdikce je koncept úzce příbuzný univerzální jurisdikci.

³⁸ WHITE, Melinda. Pinochet, Universal Jurisdiction, and Impunity [online]. *Southwestern Journal of Law & Trade in the Americas*, 2000, 7(1), 216 [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <http://www.heinonline.org/> Logický základ podrobení těchto trestných činů univerzální jurisdikci je založen na pravidlu jus cogens – primární norma nejvyšší důležitosti stojící v hierarchii nejvýše. Tyto trestné činy jsou považovány za porušení jus cogens. Jus cogens se nedá zrušit mezinárodní smlouvou ani vnitrostátním právem, ale jen dalším pravidlem jus cogens.

³⁹ Např. trestní zákon USA z roku 1909 stanoví, že kdo spáchá čin pirátství na volném moři definovaný mezinárodním právem a je poté přiveden nebo se nachází na území USA, bude uvězněn na doživotí. Podle kolumbijského zákona se jurisdikce vztahuje na občany i cizince, pokud jsou dopadeny kolumbijskými autoritami. Avšak většina národních legislativ blíže neurčuje, zda pirát musí být ve vazbě daného státu. Výjimkou je ale řecký i brazilský zákon, které vytváří širokou jurisdikci – pirát nemusí být na území země přítomen.

⁴⁰ Harvard Law School Draft Convention on Piracy (1932) – v článku 14 odst. 1 stanoví, že stát, který v souladu se zákonem osobu podezřelou z pirátství drží ve vazbě, ji smí potrestat.

Jurisdikce se při zásadě univerzality uplatní v případě, kdy stát, nemající vztah k trestnému činu, osobě pachatele a ani přítomností pachatele na území tohoto státu, uplatní jurisdikci tím, že vydá zatýkací rozkaz nebo započne vyšetřování případu.⁴¹

Na jedné straně stojící záruka suverenity států stojí naproti potřebě stíhat nejzávažnější zločiny a snaze zabránit beztrestnosti. Obě tyto strany jsou ve vzájemném napětí. Samozřejmě prvotní šance je dána suverénnímu státu, který může využít teritoriální jurisdikce. Pokud ovšem svého práva nevyužije, může jiný stát využít extrateritoriální jurisdikce a proti pachateli započít řízení, stejný princip nastává u speciálně zřízeného mezinárodního soudního orgánu.⁴²

⁴¹ CASSESE, Antonio. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. Op. cit. Str. 856.

⁴² Ibid, str. 854.

2. Imunita osobní (i. racione personae)

Osobní imunita náleží jen omezenému okruhu státních představitelů po dobu jejich setrvání ve funkci, byla aplikována mj. v případě Yerodia,⁴³ a to konkrétně ohledně osobní imunity ministra zahraničních věcí.

Je nutné přesně stanovit: a) subjektivní rozsah osobní imunity (komu svědčí), b) věcný rozsah osobní imunity (které typy aktů jsou pokryty) a c) časový rozsah osobní imunity (kdy může být uplatněna či užita).⁴⁴

2.1. Osobní rozsah

Zatímco rozsah diplomatických imunit, i přes určitou nejistotu v oblasti ad hoc diplomatických misí, je poměrně nekontroverzní téma v mezinárodních vztazích, imunita státních představitelů je o poznání nejasnější, například ohledně aplikace v případě předsedy vlády a ministra zahraničí.⁴⁵ Osobní imunita svědčí malému okruhu osob, kteří vykonávají státní funkce nebo státní úřad na nejvyšším stupni, a z tohoto titulu jsou oprávněni zastupovat stát na mezinárodní úrovni. Kromě hlavy státu, předsedy vlády a ministra zahraničí se může vztahovat i na jiné vysoké státní představitele, a to další členy vlády, jejichž úřad od nich vyžaduje zapojit se do mezinárodních vztahů (např. ministři obrany, obchodu apod.).⁴⁶

2.1.1. Hlava státu

Hlava státu požívá absolutní imunity. Zatímco někteří autoři tvrdili, že se imunita uplatní jen pokud je hlava státu přítomna na cizím území nebo pokud je hlava státu na cizím území v rámci státní návštěvy, dnes je již imunita vůči trestní jurisdikci přijímána

⁴³ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. Oxford monographs in international law. ISBN 978-0-19-923247-5. Str. 158.

⁴⁴ Second Report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/661), op. cit. Str. 17-18, bod 54.

⁴⁵ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str. 159.

⁴⁶ Second Report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/661), op. cit. Str. 18, bod 57.

bez těchto omezení a platí *erga omnes* – stejně jako pravidla zajišťující jejich nedotknutelnost.⁴⁷ I osobní imunity hlavy státu se dá vzdát, v praxi se tak ještě nikdy nestalo.⁴⁸ Existuje jediný případ, kdy byla odmítnuto udělení imunity hlavě státu, a to z důvodu, že USA neuznaly generála Manuela Antonia Noriega jako hlavu státu Panama, kde Noriega vládl *de facto*.⁴⁹

Funkce hlavy státu může být ryze reprezentativní, ústavní, politická nebo kombinace všech tří funkcí. Uspořádání mocí je v rámci států odlišné, závisí na ústavě, zákonech a zvycích dané země. Koncept hlavy státu může být rozšířen na náboženské či duchovní vůdce nebo vládců určitých skupin, imunita byla mimo jiné udělena papeži jako hlavě státu Vatikán spíše než jako hlavě katolické církve.⁵⁰

Každý stát si stanoví, kdo bude vykonávat úřad hlavy státu i jakými kompetencemi bude disponovat, stát od státu se liší i charakter úřadu – volený či dědičný. Imunita jednotlivých kategorií se ale neliší – se všemi hlavami státu by mělo být zacházeno stejně.⁵¹ Hlava státu může být samostatná funkce nebo kombinovaná s hlavou vlády. S držiteli těchto úřadů je nakládáno jako se státem vzhledem k reprezentativním či politickým funkcím, které vykonávají jménem státu. Vancouverská rezoluce Ústavu mezinárodního práva z roku 2001 staví hlavu státu a hlavu vlády na stejnou úroveň z hlediska ochrany před cizí jurisdikcí.⁵²

⁴⁷ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str. 169.

⁴⁸ Ibid. Str.181. K imunitě je oprávněn stát.

⁴⁹ United States v. Noriega a další (blíže v kapitole 4.2.2.). AKANDE, Dapo. SHAH, Sangeta. Immunities of State Officials, International Crimes and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2010, 21(4), 820 [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2qisBDR>

⁵⁰ FOX, Hazel. WEBB, Philippa. *The law of state immunity*. Oxford: Oxford University Press, 2013. Oxford international law library. ISBN 978-0-19-964706-4. Str. 539.

⁵¹ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str.182. Úřad prezidenta v Evropě je často disponuje jen symbolickými pravomocemi (např. prezident v Německu a v Itálii), někdy je spojen se skutečnou mocí (prezident v USA a ve Francii).

⁵² FOX, Hazel. WEBB, Phillipa. *The Law of State Immunity*. Op. cit. Str. 540. Vancouverská rezoluce ohledně imunit a výkonu rozhodnutí hlav států a vlád v mezinárodním právu. Institut de droit international [online]. 2001 [cit. 2018-4-10]. Dostupné z: http://www.idi-ii.org/en/sessions/vancouver-2001/?post_type=publication

Časové ohraničení osobní imunity, jak již bylo zmíněno, je po dobu výkonu úřadu hlavy státu, při abdikaci se hlava státu může spolehnout pouze na funkční imunitu, stejně jako ostatní představitelé státu. Výjimky, kdy ještě požívají osobní imunity, tvoří případy vyslání bývalé hlavy státu jako člena zvláštní diplomatické mise (viz níže) a poskytnutí rozšířené imunity přijímajícím státem dřívější hlavě státu jako projev mezinárodní zdvořilosti (ta pozdější výjimka se může dostat do konfliktu se závazky přijímajícího státu).⁵³

Odpověď na otázku, jak je to s imunitou rodinných příslušníků hlavy státu, je nejasná, praxe států nabízí obě varianty – přiznání imunity se může týkat nejbližší rodiny hlavy státu: v případě Marcos a Marcos v. federální oddělení policie (manželka bývalého prezidenta Filipín ve Švýcarsku, rok 1991)⁵⁴ i její odepření již zletilým dětem prezidenta Zairu v případě Mobutu v. SA Cotoni (Belgie, 1988) nebo sestře a bratrům hlavy státu Lichtenštejnska v případě W v. Prince of Liechtenstein (2001, Rakousko). Rakouský nejvyšší soud imunitu sourozencům lichtenštejnské hlavy státu neuznal, protože nebyli členové jeho domácnosti, a tím ani součást nejbližší rodiny.⁵⁵

2.1.2. Diplomatický sbor a zvláštní mise

Diplomatická imunita byla kodifikována v roce 1961 Vídeňskou úmluvou o diplomatických stycích.⁵⁶ Jedná se o imunitu absolutní.⁵⁷ Pravidla diplomatického práva tvoří svébytný právní režim, který na jedné straně stanoví závazky přijímajícího státu vůči

⁵³ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str. 183-4.

⁵⁴ Případ je blíže rozebrán v kapitole 4.2.6.

⁵⁵ Preliminary report by Mr. Roman Anatolevich Kolodkin (A/CN.4/601), op. cit. Str. 190-191, body 125, 126.

⁵⁶ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str. 162-3. Článek 31 VÚDS, věta první: „Diplomatický zástupce je vyňat z trestní jurisdikce přijímajícího státu.“

⁵⁷ Ibid. Výjimku tvoří uplatnění pravidla, že pokud je diplomatický zástupce chycen při páčání trestného činu, může být krátkodobě zadržen policií přijímajícího státu, aby bylo zabráněno dokonání konkrétního činu. Viz Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ve věci Diplomatického personálu v Teheránu ze dne 24.5.1980, bod 86 in fine.

diplomatickému personálu, a na druhé straně předvídá zneužití těchto privilegií diplomatickým personálem a vymezí způsoby obrany přijímajícího státu proti takovému chování,⁵⁸ může v souladu s článkem 9 VÚDS označit diplomata za personu non grata a vysílající stát musí diplomata odvolat nebo ukončit jeho působení v rámci diplomatického zastoupení.⁵⁹ Komise OSN pro mezinárodní právo tento druh imunity považuje za kodifikovaný, proto se tímto režimem nezabývá.⁶⁰

Imunita se týká diplomatických zástupců – vedoucího mise a členů diplomatického personálu, článek 37 zaručuje imunitu i rodině diplomatického zástupce⁶¹, toto pravidlo se ovšem netýká osob s občanstvím přijímajícího státu, případně osob s trvalým pobytem.⁶²

Imunita končí, jakmile diplomatický zástupce ukončí svou funkci jako člen mise přijímajícího státu. Nadále jsou chráněny činy, které byly vykonány při výkonu funkcí člena diplomatické mise.⁶³ Německý Spolkový ústavní soud v případě syrského diplomatického zástupce zaujal jiné stanovisko, když nepřiznal imunitu tomuto bývalému velvyslanci v NDR jednajícím na příkaz vysílajícího státu v trestní kauze v roce 1997 (tedy již ve sjednocené Spolkové republice Německo). V roce 1983 vybuchla v Západním Berlíně bomba, která měla jednu oběť na životě a několik osob bylo vážně zraněno. Teroristé, kteří ji odpálili, pobývali v syrské ambasádě v NDR. Ambasáda měla

⁵⁸ United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (USA v. Iran) [online]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/en/case/64> [cit.2018-04-10]. Bod 86.

⁵⁹ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str. 163.

⁶⁰ Second report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/661), op. cit. Draft Articles, Art. 2. Str. 28.

⁶¹ Praxe států uznává minimálně manžela diplomata a jeho nezletilé děti, státy ale mají různorodou úpravu.

⁶² VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str. 164-5. Podle článku 38 VÚDS osoby s občanstvím či trvale pobývající na území státu požívají imunit ohledně oficiálních aktů při plnění funkcí, nejsou-li přijímajícím státem zaručeny další výsady a imunity na základě vnitrostátního práva.

⁶³ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str. 165. V souladu s článkem 39 bod 2 VÚDS. Van Alebeek dále dodává, že tato funkční imunita existovala celou dobu, i když nabývá na významu až po skončení diplomatické funkce.

teroristům pomáhat, jak instruovala syrská vláda. Velvyslanec nejen neupozornil německé autority na hrozící útok, navíc teroristům nezabránil v opuštění ambasády i s bombou. Soud argumentoval, že funkční imunita po skončení funkce neplatí *erga omnes*, ale pouze vůči přijímacímu státu, který projevil výslovný souhlas ve formě *agrémentu* nebo akreditace. Dalším argumentem soudu bylo, že imunita státních orgánů se neuplatní, jelikož diplomatická ochrana je svébytný režim, a tedy platí jako *lex specialis*.⁶⁴

V rámci mezinárodních vztahů se státy často uchýlí k vyslání dočasné ad hoc diplomatické mise neboli zvláštní mise, ať již ke sjednávání dvoustranných nebo vícestranných smluv, oficiálních návštěv vysokých představitelů státu či hlava vlády při návštěvě státního pohřbu v zahraničí. Úmluva o zvláštních misích z roku 1969 ale nerozlišuje mezi technickými, administrativními a politickými misemi. Její rozsah se vztahuje i na členy rodiny doprovázející ad hoc diplomatického zástupce, stejně jako v případě VÚDS (článek 37 obou Úmluv).⁶⁵

Německý spolkový ústavní soud v případě Tabatabai přijal mezinárodní obyčej a vyjádřil se, že nezávisle na Úmluvě OSN o speciálních misích existuje obyčej, založený na praxi států a *opinio iuris*⁶⁶, který umožňuje, že vyslanci ad hoc na speciální misi bude udělena imunita na základě individuální dohody přijímajícího a vysílajícího státu, a staví ji to tak naroveň imunity členů stálé diplomatické mise chráněné mezinárodním diplomatickým právem.⁶⁷

⁶⁴ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str. 165-167. CABAN, Pavel. *Jurisdikční imunita států*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. IFEC, Beroun 2007. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 38. ISBN 978-80-85889-89-5. Str. 109-111.

⁶⁵ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str. 167-168.

⁶⁶ Praxe států i *opinio iuris* (= přesvědčení o právní závaznosti pravidla) tvoří dva elementy vytvářející mezinárodní obyčej.

⁶⁷ AKANDE, Dapo. SHAH, Sangeta. Immunities of State Officials, International Crimes and Foreign Domestic Courts. Op. cit. Str. 822-823.

Zvláštní mise je definována jako „dočasná mise zastupující stát, která je vyslána jedním státem do druhého státu s jeho souhlasem, za účelem jednání s ním o určitých otázkách, nebo k provedení určitého úkolu ve vztahu k tomuto druhému státu.“⁶⁸ Jak z definice vyplývá, je dán souhlas přijímajícího státu, který dává vzniknout imunitě, kterou jsou příslušníci mise chráněni. Avšak je nutné zdůraznit, že tato imunita se liší od osobní imunity diskutované v případě Yerodia – Mezinárodní soudní dvůr se vyslovil v tom smyslu, že ministr zahraničí (stejně jako hlava státu a předseda vlády) je chráněn imunitou, i když vykonává soukromou návštěvu.⁶⁹

2.1.3. Předseda vlády a ministr zahraničí

Ne všechny hlavy státu jsou rovněž předsedou (hlavou) vlády, přesto je tomu tak ve Spojených státech amerických: prezident USA hlavou státu a zároveň i předsedou vlády. Ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska je královna hlavou státu, a jako taková plní ústavní funkci a předseda vlády stojí v čele kabinetu. Jiné země používají jiné tituly, ale ty jsou nepodstatné – podstatná je role, kterou plní.⁷⁰

Předseda vlády (stejně jako hlava státu a ministr zahraničí) má způsobilost k uzavírání smluv bez nutnosti prokazování plné moci⁷¹, patří rovněž mezi mezinárodně chráněné osoby.⁷² Tyto úmluvy dokazují důležitost předsedů vlád na mezinárodní scéně.⁷³ Imunita státních představitelů s vysokou funkcí (hlava státu, předseda vlády a

⁶⁸ Článek 1 písmeno a) Úmluvy o zvláštních misích (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 40/1987 Sb.z.).

⁶⁹ AKANDE, Dapo. SHAH, Sangeta. Immunities of State Officials, International Crimes and Foreign Domestic Courts. Op. cit. Str. 823.

⁷⁰ PEDRETTI, Ramona. *Immunity of heads of state and state officials for international crimes*. Boston: Brill Nijhoff, 2015. ISBN 978-90-04-28777-8. Str. 106.

⁷¹ Článek 7 odst. 2 Vídeňské úmluvy o smluvním právu.

⁷² Úmluva o zločinech proti mezinárodně chráněným osobám (1973), originální název Convention on Crimes Against Internationally Protected persons.

⁷³ PEDRETTI, Ramona. *Immunity of Heads of State and State Officials for International Crimes*. Op. cit. Str. 107.

ministr zahraničí) vůči cizí trestní i civilní jurisdikci byla uznána v rozsudku případu Yerodia.⁷⁴

Jako odůvodnění osobní imunity lze zmínit kromě funkčního aspektu⁷⁵ uznání suverenity státu daného představitele⁷⁶ a princip nevměšování se.⁷⁷ Nelze opomenout ani teorii exterritoriality⁷⁸ a reprezentativní teorii.⁷⁹ Tato zdůvodnění je nutno vnímat jako celek.

V roce 2002 zvažovaly belgické soudy imunitu úřadujícího předsedy vlády v případě Re Sharon and Yaron.⁸⁰

2.1.4. Jiní vysoce postavení představitelé státu

Jak již bylo zmíněno, existují dvě interpretace subjektivního rozsahu osobní imunity: restriktivní (imunita se poskytne hlavě státu, předsedovi vlády a ministru zahraničí) a extenzivní.⁸¹ Ta je podmíněna interakcí vysoce postaveného představitele státu na mezinárodní scéně, dále musí často cestovat do zahraničí, a přitom zastupovat stát, byť v konkrétním oboru. Toto rozšíření osobní imunity by pomohlo posílit jistotu a trvale udržitelnou povahu mezinárodních vztahů a suverenitu států.⁸² Dvířka k osobní imunitě pro jiné vysoce postavené představitele státu otevřel Mezinárodní soudní dvůr

⁷⁴ Arrest Warrant Case, judgment of 14.2.2002, bod 51.

⁷⁵ Funkční aspekt zdůvodnění imunity spočívá v tom, že daná osoba musí být schopna vykonávat úkoly jí státem svěřené. Pro soukromé návštěvy je ale třeba najít jiné odůvodnění.

⁷⁶ Např. hlava státu je jeho symbolem, stejně i jiní jeho veřejní činitelé.

⁷⁷ Tento princip je důsledkem principu rovnosti suverénních států, tedy základu pro státní imunitu států vůči jiným státům (*par in parem non habet imperium*).

⁷⁸ Podle teorie exterritoriality se buduje právní fikce rozšíření území vysílajícího státu, tedy jako by suverén neopustil svou vlast. Suverén totiž musí být nezávislý na jurisdikci daného státu, aby mohl vykonat své povinnosti. K tomu viz Memorandum by Secretariat, op. cit. Str. 20, body 20 a 21.

⁷⁹ Tato teorie bere za své, že daná mise zosobňuje vysílající suverénní stát. Memorandum by Secretariat, op. cit. Str. 21, bod 22.

⁸⁰ PEDRETTI, Ramona. *Immunity of Heads of State and State Officials for International Crimes*. Op. cit. Str. 107. Souzen ale může být až poté, co již nebude v úřadě.

⁸¹ Zmínka v kapitole 2.1, Second Report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/661), op. cit. Str. 18-19, bod 57, 58.

⁸² Ibid, str. 20-21, bod 61.

v případě Yerodia, kdy použil slovo „například“⁸³ a rozšířil tak základ tvořený hlavou státu, předsedou vlády a ministrem pro zahraničí.⁸⁴

Také Komise OSN pro mezinárodní právo nechala při diskuzi ohledně jurisdikčních imunit státu otevřenou otázku, zda zařadí i jiné státní představitele. Všeobecně ale státy v zákonech o imunitě poskytované hlavám státu o imunitě jiných státních představitelů mlčí.⁸⁵

Naproti tomu existují důvody proti extenzivní interpretaci: zaprvé nemožnost vypracovat úplný seznam těch, kterým svědčí, dále případy z praxe nejsou příliš přesvědčivé.⁸⁶ Francouzské soudy odmítly poskytnout imunitu zahraničnímu náměstkovi ministra (minister of State) a ministru vnitra zahraničních vlád.⁸⁷ Případem, kdy byla naopak imunita udělena, a to bývalému ministru pro atomovou energii Ruské federace, byla extradice v případě Adamov versus Švýcarsko.⁸⁸

Dále byla imunita poskytnuta ve dvou případech, kde rozsudek byl opřen o odůvodnění případu Yerodia (Mezinárodní soudní dvůr): zaprvé poskytl imunitu soud ve Velké Británii ministru obrany Izraele generálu Shaulu Mofaz. Ve zdůvodnění rozsudku zaznělo, že úkoly ministra obrany a ministra zahraničí jsou do jisté míry propletené (na rozdíl od ministra pro zaměstnanost, pro životní prostředí, kulturu, sport apod.). Dále bylo uvedeno, že v dnešní době mnoho států má vojenské jednotky v zahraničí, a také probíhá vícero misí Spojených národů, a pro tyto důvody mu imunitu poskytl.

Druhý případ, kdy byla imunita taktéž poskytnuta, byla žádost o zatčení ministra pro obchodování a mezinárodní obchod Číny, pana Bo Xilai. Soud uzavřel hlavně kvůli druhé funkci, tedy mezinárodnímu obchodu, že tato funkce je ekvivalentní k funkci

⁸³ V angličtině „such as“.

⁸⁴ Memorandum by Secretariat, op. cit., str. 85 (bod 132).

⁸⁵ Ibid, str. 85 (bod 133).

⁸⁶ Second Report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/661), op. cit., str. 21-22, body 63-64.

⁸⁷ Memorandum by Secretariat, op. cit., str. 86, bod 134.

⁸⁸ Ibid, str. 87, bod 134.

ministra zahraničí, a proto, vycházejíce z rozsudku případu Yerodia, mezinárodní obyčej stanoví, že pan Bo Xilai má na imunitu nárok – bez možnosti volně cestovat by nebyl schopen vykonávat řádně svou funkci.⁸⁹

Jakkoliv je zahrnutí jiných vysokých státních představitelů extenzivním výkladem osobní imunity, jak je obsahem mezinárodního obyčejového práva, někteří členové Komise OSN pro mezinárodní právo a některé státy se vyjádřili pro zvážení této varianty. Zvláštní zpravodajka považuje případnou diskuzi za progresivní vývoj mezinárodního práva.⁹⁰

2.2. Věcný rozsah

Věcný rozsah osobní imunity zkoumá, na jaké typy aktů se tato imunita vztahuje. Její rozsah, na rozdíl od osobního rozsahu, není sporný: vztahuje se na všechny akty, ať už soukromé nebo oficiální povahy, které jsou prováděny hlavou státu, předsedou vlády a ministry zahraničí. Tento rozsah se také shoduje s rozsahem dvou mezinárodních smluv, a to Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích, a Úmluvy o zvláštních misích.⁹¹

Mezinárodní právní věda nazývá osobní imunitu „plnou“, „naprostou“, „úplnou“, „celou“ či „absolutní“. Mezinárodní soudní dvůr na ni odkazuje jako na plnou imunitu. „Plnost“ znamená, že se dá užít ve vztahu ke každému aktu vykonaném hlavou státu, předsedou vlády, či ministrem zahraničí, bez ohledu na povahu aktu, místo, kde byl akt vykonán, a povahu zahraniční cesty (osobní či oficiální), během které se zahraniční stát pokusil tuto imunitu uplatnit. Jak již toto označení naznačuje, plná imunita neposkytuje prostor pro vyslovení případných výjimek z její aplikace.⁹²

⁸⁹ Memorandum by Secretariat, op. cit. str. 87 (bod 135), blíže je případ rozebrán v kapitole 4.2.7.

⁹⁰ Second Report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/661), op. cit. Str.23, bod 68.

⁹¹ Ibid, str. 23-24, body 69-70.

⁹² Ibid, str. 24, body 72-73. Někteří autoři však míní, že musí existovat výjimky i v případě osobní imunity: oficiální pozice jakékoliv obviněné osoby (hlava státu, předseda vlády či pověřený člen vlády) by neměla v případě spáchání závažných zločinů podle mezinárodního práva zprostit tuto osobu trestní odpovědnosti, ani mít za následek zmírnění trestu. Hmotné vynětí osoby z práva daného státu je tedy zapovězeno, nicméně stále se aplikuje procesní ochrana, která se uplatní tehdy, pokud je daný státní představitel ve funkci. – viz

2.3. Časový rozsah

Ani časový rozsah osobní imunity není příliš kontroverzní téma, ba naopak zde panuje široký konsenzus, že se imunita uplatní, když hlava státu, předseda vlády nebo ministr zahraničí vykonávají svůj úřad. Tedy ochranu lze čerpat od doby, kdy tato osoba nastoupí do úřadu, do doby, kdy ji opustí. Osobní imunita je jednoznačně dočasného charakteru a podmíněná obdobím, ve které chráněná osoba vykonává svůj úřad.⁹³

Časový rozsah je potvrzován i v praxi států a mezinárodní a národní právní vědě. Případ tzv. „zbytkové imunity“, kdy byla imunita udělena i po opuštění úřadu se jedná o aplikaci imunity funkční, tedy jiného právního režimu.⁹⁴

Princeton Principles on Universal Jurisdiction, p. 48. Second report by Roman Anatolevich Kolodkin (A/CN.4/631), op.cit., str. 31, poznámka pod čarou 113.

Dále se o výjimkách zmiňuje rozsudek případu Yerodia v bodu 61, když jmenuje 4 případy, kdy lze uplatnit jurisdikci proti úřadujícímu nejvyššímu státnímu představiteli – 1. pokud samotný stát bude chtít daného představitele soudit, 2. pokud se stát této imunity výslovně vzdá, 3. pokud ukončí působení v úřední funkci a za 4. pokud je vytvořen speciální soudní orgán, který vytvoří jurisdikci.

⁹³ Second Report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/661), op.cit., bod 75 (str. 25).

⁹⁴ Ibid, body 76 a 78 (str. 25-6) a Memorandum by Secretariat (A/CN.4/596), op. cit., bod 90 (s. 56, včetně poznámky pod čarou č. 221), dále viz dokument Komise pro MP (A/CN.4/L.865) – pracovní verze článků: článek 6, bod 3: Osoby, kterým byla poskytnuta imunita osobní, a jejichž období v úřadu již skončilo, dále užívají imunity ohledně aktů oficiální povahy, které vykonali během funkčního období.

3. Imunita funkční (i. racione materiae)

Funkční imunita je chápána jako důsledek státní imunity. Bylo by totiž nelogické, pokud by státní úředníci a představitelé státu mohli být souzeni za to, co vykonali jménem státu, a stát by měl imunitu týkající se stejného jednání.⁹⁵ Kelsen odůvodnil imunitu státních představitelů vůči cizí jurisdikci za následujících podmínek: žádný stát není oprávněn vykonat jurisdikci svými soudy nad jiným státem, pokud tento jiný stát neprojevil výslovný souhlas. Stát demonstruje svou existenci jen činy jeho představitelů, osob se způsobilostí za něj jednat, pak pravidlo, že žádný stát nemá jurisdikci nad jiným státem, musí znamenat, že stát nesmí pomocí svých soudů vykonat jurisdikci nad jiným státem bez souhlasu tohoto státu. Pravidlo se rovněž uplatní, nejen pokud je souzen přímo jiný stát, ale také v okamžiku, kdy je osoba souzena za občanskoprávní nebo trestněprávní delikt, který má povahu jednání státu. Tato imunita není spojena s osobou, ale s jednáním státu na jeho příkaz nebo s jeho povolením.⁹⁶

Na druhé straně, imunita znamená důležitou formu obhajoby: stanoví, že konkrétní státní představitel nemůže být právně odpovědný za akty, které jsou vyjádřením vůle státu, a jsou tedy státu přičitatelné. Za takové akty může odpovídat pouze stát. Zdůvodnění bylo vyjádřeno i v odvolacím senátu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii v případě *Prokurátor versus Blaškić*: státní představitel je pouhým nástrojem státu a jeho oficiální akt může být přičitatelný pouze státu. Státní představitelé nemohou být subjektem sankcí a trestů za chování, které není soukromé, ale konané za stát. Jinak řečeno, státní představitelé nemohou strpět následky neoprávněných činů, které

⁹⁵ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str. 103.

⁹⁶ Ibid. Str. 105-106.

nejdou přičitatelné těmto konkrétním osobám, ale státu, na jehož účet a jehož jménem jednají – chrání je tzv. funkční imunita.⁹⁷

K otázce, zda lze využít funkční imunity, jde-li o obvinění z mezinárodního trestného činu lze zmínit tři body: zaprvé, státní imunita pokrývá pouze suverénní akty, stát a jeho představitelé tedy nikdy nemohou být chráněni před jurisdikcí jiných států ve vztahu k mezinárodním trestným činům, protože tyto mezinárodní trestné činy představují porušení jus cogens, a porušení jus cogens nemůže být suverénním aktem; zadruhé, porušení jus cogens nemůže být považováno za oficiální akt státu; a zatřetí, jus cogens je hierarchicky výš než ostatní normy mezinárodního práva, které konstituují imunitu.⁹⁸ Další, přesvědčivější teorie naopak říká, že mezinárodní trestné činy mohou být oficiálním aktem státu, a funkční imunita je odstraněna, jakmile vyvstane pravidlo povolující výkon extraterritoriální jurisdikce.⁹⁹

3.1. Osobní rozsah

Státní představitel, kterým svědčí funkční imunita, nelze vyjmenovat vyčerpávajícím způsobem (na rozdíl od osobních imunit).¹⁰⁰ Na základě mezinárodních smluv došla zvláštní zpravodajka k závěru, že lze najít tyto styčné body: státní představitel má souvislost se státem,¹⁰¹ jedná jako zástupce státu na mezinárodní úrovni¹⁰² a v neposlední řadě disponuje úřední pravomocí zastupovat stát.¹⁰³

⁹⁷ AKANDE, Dapo. SHAH, Sangeta. Immunities of State Officials, International Crimes and Foreign Domestic Courts. Op.cit. Str. 826-827.

⁹⁸ Ibid, str. 828.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ UN Document A/CN.4/673. Third Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the Special Rapporteur, Ms. Concepción Escobar Hernández (66th session of the ILC (2014)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2EvqCkJ> [cit.2018-04-10]. Str. 38, bod 112.

¹⁰¹ Toto spojení může nabývat různých forem – konstituční, zákonné, či smluvní. Také může být dočasné nebo stálé, de iure či de facto. Third report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/673), op. cit., bod 111 (str. 37-38).

¹⁰² Přitom může jendat za stát pouze na mezinárodní, nebo současně i vnitrostátní úrovni. Third report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/673), op. cit., bod 111 (str. 37-38).

¹⁰³ Ibid, bod 111 (str. 37-38).

Někteří autoři jsou toho názoru, že funkční imunita se spíše vztahuje na oficiální akty než na státní představitele. Podle tohoto chápání svědčí imunita i osobám a subjektům, které nejsou státními představiteli, ale jednají za stát.¹⁰⁴

Funkční imunita státních představitelů je širší než imunita státní a zároveň zabraňuje obejití státní imunity tím, že funguje i ve prospěch těch, kteří jednají jménem státu.¹⁰⁵ Suverénní stát totiž může jednat jen prostřednictvím svých zástupců,¹⁰⁶ stejně jako je to například u konceptu právnické osoby v českém právu. Neexistovala-li by totiž vedle státní imunity i ta pro státního představitele, byla by taková imunita jen iluzorní – žalovat zástupce státu na základě vykonaných aktů státu by mělo za účinek žalovat vládu nezávisle na tom, zda zástupce státu je stále ve funkci, nebo již ne.¹⁰⁷

3.1.1. Konzulární sbor

Konzulární zástupci zastupují stát v hostitelském státě v mnoha administrativních věcech,¹⁰⁸ ale jejich politické funkce jsou značně oslabeny, a i z tohoto důvodu nejsou chráněni jako diplomaté, ale speciální Vídeňskou úmluvou o konzulárních stycích (1963).¹⁰⁹ Tato úmluva¹¹⁰ stanoví výsady a imunit konzulárních úředníků a některých dalších členů konzulárního úřadu.

Podle článku 41 této Úmluvy nesmí být konzulární úředníci zatčeni nebo vzati do vazby¹¹¹ ani nesmí být omezena jejich svoboda. Článek 43 upravuje imunity – ohledně výkonu konzulárních funkcí nepodléhají tito úředníci jurisdikci soudních ani správních

¹⁰⁴ AKANDE, Dapo. SHAH, Sangeta. Immunities of State Officials, International Crimes and Foreign Domestic Courts. Op. cit. str. 825.

¹⁰⁵ Ibid, str. 827.

¹⁰⁶ Ibid, str. 827 – srov. citace rozsudku Zoernsch v. Waldock (anglický odvolací soud).

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Např. vydávají víza a pasy. Dále pomáhají občanům v nouzi (např. pomohou najít právníka), ale nemohou např. zasahovat do soudního procesu nebo mezistátních záležitostí či poskytovat právní rady.

¹⁰⁹ SHAW, Malcolm N. *International law*. Op. cit. Str. 772.

¹¹⁰ Vídeňská úmluva o konzulárních stycích. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 2018-4-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2Jt6bbM>

¹¹¹ Výjimka: Konzulární úředník spáchal těžký zločin a rozhodl o tom příslušný soudní orgán.

orgánů daného přijímajícího státu.¹¹² Pokud je zahájen trestní proces proti konzulárnímu úředníkovi, musí spolupracovat s příslušnými státními autoritami. Státní orgány jsou ovšem povinny respektovat jeho pozici, co nejméně zasahovat do jeho funkce a samozřejmě případ odložit, pokud se na něj vztahuje zmíněná funkční imunita.¹¹³

3.1.2. Jiní představitelé státu

Funkční imunitou disponují státní představitelé všeobecně, nezávisle na jejich hierarchické pozici v rámci státu.¹¹⁴ Jak již bylo zmíněno výše (kapitola 2.3.), jedna skupina osob, kterým svědčí funkční imunita, jsou státní představitelé, kteří přišli o ochranu ve formě osobní imunity z důvodu ukončení působení ve funkci hlavy státu, premiéra nebo ministra zahraničí.¹¹⁵

Druhou skupinu je obtížné vymezit vyčerpávajícím způsobem, a to i díky faktu, že imunita se spíše než na osobu, váže na konkrétní oficiální akt. Například v návrhu článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování¹¹⁶ z roku 2001 definuje článek 4 základní pravidlo, jak tyto osoby rozpoznat. Jsou to orgány vlády nebo jiní, kdo jednají na příkaz, podnět nebo jsou řízeni těmito orgány a jednají jako zástupci státu.¹¹⁷ Dokonce není podstatné, zda daný zástupce státu jedná oficiálně a při tom překročí jemu svěřenou pravomoc nebo odporuje příkazům – pokud je jeho jednání přičitatelné státu.¹¹⁸

¹¹² Vídeňská úmluva o konzulárních stycích. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 2018-4-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2Jt6bbM>

¹¹³ SHAW, Malcolm N. *International law*. Op. cit., str. 774.

¹¹⁴ Memorandum by Secretariat (A/CN.4/596), op. cit., bod 166, str. 109.

¹¹⁵ Tuto teorii implicitně potvrdil i Mezinárodní soudní dvůr v rozsudku případu Yerodia, když v odstavci 61 zmínil, že poté, co ministr zahraničí opustí svou funkci, může být souzen za akty vykonané před a po funkci, a také z aktů osobní – tedy neoficiální – povahy vykonané během funkčního období. Takže oficiální akty jsou kryty imunitou i po opuštění funkce. Memorandum by Secretariat (A/CN.4/596), op. cit., bod 170, str. 112.

¹¹⁶ Komise pro mezinárodní právo schválila *Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování* v roce 2001, Valné shromáždění OSN se jimi od té doby zabývá. <http://bit.ly/2otHaUh> a <http://legal.un.org/avl/ha/rsiwa/rsiwa.html>

¹¹⁷ Ibid, bod 18.

¹¹⁸ Viz článek 7 *Návrhu článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování*.

Existuje více případů, kdy vnitrostátní soudy cizích států uznaly funkční imunitu, z těch významnějších lze jmenovat případy Pinochet¹¹⁹ nebo Adamov versus Švýcarsko,¹²⁰ dále z kategorie bývalých státních představitelů případ manželů Marcosových¹²¹ a také případ neuznané hlavy státu (vládl pouze de facto) Manuela Noriegy.¹²² Pokud zanikne stát, který daný státní představitel představoval, neexistuje příliš rozsáhlá praxe států. Spolková republika Německo odmítla udělit imunitu bývalé hlavě státu Německé demokratické republiky – Erichu Honeckerovi.¹²³

Považuji za vhodné na tomto místě zmínit hlavní rozdíly mezi odpovědností státu a individuální trestní odpovědností. Odpovědnost státu nastává, pokud státní představitelé (de jure i de facto) poruší mezinárodní právo v zastoupení státu, cílem zde není potrestání, nýbrž zanechání protiprávní činnosti a reparace škod, o tyto může žádat pouze stát, který byl tímto porušením mezinárodních pravidel poškozen. Naproti tomu odpovědnost individuální znamená případ, se jednatel chová v rozporu s těmi nejzákladnějšími právními standardy (nezávisle na tom, zda jedná v oficiální nebo soukromé sféře – spojení se státem není nezbytné), zde se jedná o stíhání a potrestání v zájmu mezinárodní komunity, proto může soudit nejen vnitrostátní soud státu, který byl takovým činem postížen, ale zároveň i mezinárodní prokurátor jako součást ustaveného speciálního mezinárodního soudu. Smyslem této kategorie odpovědnosti je potrestat pachatele.¹²⁴

Samozřejmě můžeme najít společné znaky těchto dvou koncepcí odpovědností, a to hlavně v případě genocidy nebo zločinu agrese, kdy se mohou i překrývat. Obě

¹¹⁹ Lord Browne-Wilkinson říká, že funkční imunita se neomezuje jen na bývalé státní představitele, kteří během funkčního období čerpali ochranu ve formě osobní imunity, ale i na ostatní, kteří vykonávali státní funkce. Lord Millet dodává, že stejnou imunitou disponují zástupci státu nehledě na to, v jaké hierarchii stojí – tak je stejným způsobem chráněn nejnižší policejní důstojník i ministr obrany.

¹²⁰ Memorandum by Secretariat (A/CN.4/596), op. cit., bod 169, str. 111.

¹²¹ Ibid, poznámka pod čarou č. 490, str. 113, rovněž viz kapitola 4.

¹²² Ibid, bod 175, str. 114.

¹²³ Ibid, poznámka pod čarou č. 498, str. 115. Honecker byl souzen za porušování lidských práv v německé DDR – nařídil střílet na ty, kdo chtěli uprchnout přes Berlínskou zeď do západního Německa.

¹²⁴ CASSESE, Antonio. *International law*. New York: Oxford University Press, 2001. ISBN 0-19-829998-2. Str. 271.

odpovědnosti mohou vzniknout v konkrétním případě dohromady, nebo zvlášť. Není sporu, že individuální trestní odpovědnost je propracovanější. Je zde dán zájem i právo společnosti na potrestání pachatele.¹²⁵

3.2. Věcný rozsah

Na rozdíl od osobní imunity se funkční imunita vztahuje pouze na oficiální akty státu.¹²⁶ Je nutné splnění tří podmínek: (a) jednotlivec je považován za představitele státu, (b) jako takový vykonal oficiální akt přiřítelný státu, a (c) tento akt vykonal v době, kdy vykonával státní funkci.¹²⁷

Jiný názorový proud říká, že je jedno, kdo provede oficiální akt, stačí naplnění požadavku aktu oficiální povahy. Komise i státy ale tento názor nesdílejí, vidí důležitost spojení státního představitele se státem, oficiální akt je výrazem suverenity a tímto aktem se také naplňují vládní pravomoci.¹²⁸

Koncept aktu oficiální povahy je charakteristický a nejdůležitější složka i definiční znak funkční imunity.¹²⁹

3.2.1. Oficiální akt státu versus akt soukromé povahy

Existuje vícero označení pro oficiální akt státu, které se mohou do určité míry zaměňovat – oficiální akt, akt v zastoupení státu, akt jménem státu, veřejný akt, vládní akt či dokonce státní akt. Rozdíly jsou minimální, nejužívanější termín je akt při výkonu funkcí státu.

¹²⁵ CASSESE, Antonio. *International law*. Op. cit. Str. 272.

¹²⁶ UN Document A/CN.4/686. Fourth Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the Special Rapporteur, Ms. Concepción Escobar Hernández (67th session of the ILC (2015)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2JrcL2q> [cit.2018-04-10]. Str. 7, bod 15.

¹²⁷ Ibid, bod 21 (str. 8).

¹²⁸ Ibid, bod 22 (str. 8-9).

¹²⁹ Ibid, bod 25 (str. 10).

V zemích common law se dále vyskytuje doktrína act of state, která se s oficiálním aktem státu kryje jen do určité míry, což může vést k nejasnostem či záměně.¹³⁰

Komise se zabývala kritérii pro určení znaků oficiálního aktu státu, za tímto účelem zkoumala judikaturu Mezinárodního soudního dvora, Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a Evropského soudu pro lidská práva.¹³¹ První je případ Yerodia, kde zaznělo, že imunita neexistuje v osobní prospěch státních představitelů, ale má zajistit efektivní výkon jejich funkcí v zastoupení státu. Ministr zahraničních věcí dále řídí diplomatické záležitosti státu a reprezentuje svou vládu, resp. zemi v mezinárodních jednáních. Jeho akty daný stát zavazují.¹³² V separátním stanovisku¹³³ bylo řečeno, že osobní imunita chrání ministra zahraničních věcí ohledně oficiálních aktů v době vykonávání úřadu. Dále poukázali na bohatou literaturu, kde se píše, že vážná porušení mezinárodního práva nemohou být považovány za oficiální akty, protože jednak nejsou normálními státními funkcemi a jednak nepatří k funkcím, které může stát (na rozdíl od jednotlivce) vykonat.¹³⁴

Druhým částečně relevantním případem Mezinárodního soudního dvora je případ jurisdikčních imunit státu, kde se Německo bránilo žalobám, které proti němu připustila Itálie (týkalo se to zločinů z 2. světové války). Soud došel k závěru, že tyto akty jsou chráněny jako *acta jure imperii*¹³⁵, protože jsou demonstrací suverénní moci státu.¹³⁶

¹³⁰ Fourth report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/686), op. cit., body 28, 29 (str. 10-11).

¹³¹ Ibid, body 34, 35 (str. 12).

¹³² Arrest Warrant Case, rozsudek ze dne 14.2.2002 (Kongo v. Belgie), body 51 a 53 (str. 20-21).

¹³³ Joint separate opinion of Judges Higgins, Kooijmans and Buergenthal, Arrest Warrant Case, bod 85 (str. 88).

¹³⁴ Ibid. Separátní stanovisko odkazuje mimo jiné i na rozsudek případu Pinochet III.

¹³⁵ Rozlišení *acta jure imperii* („oficiální akty státu“) a *acta jure gestionis* („soukromé akty státu“).

¹³⁶ Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening), rozsudek z 3.2.2012, bod 60, str. 125. Soudce Cançado Trindade ve svém disentu oponuje, že válečné zločiny a zločiny proti lidskosti se nedají považovat za *acta jure gestionis* ani za *acta jure imperii*: jsou to totiž závažné zločiny podle mezinárodního práva. Tradiční teorie, ve kterých je stát nejdůležitějším subjektem mezinárodního práva podle něj opominají uznání jednotlivce jako subjektu práva národů. A rovněž žádný stát nesmí, a nikdy nemohl uplatnit suverenitu za účelem zotročení nebo vyhlazení lidských bytostí a pak se zároveň chránit štítem státní imunity. Dissenting opinion of Judge Cançado Trindade, body 178 a 179 (str. 244-5).

Evropský soud pro lidská práva se částečně také dotkl problematiky *acta jure imperii* v případě *McElhinney v. Irsko*.¹³⁷ Soud uvedl, že akty vojáka na území cizí země jsou úzce spjaty s jádrem státní imunity, a z jejich podstaty mohou vzniknout problémy ovlivňující diplomatické vztahy mezi státy a mají rovněž dopad na národní bezpečnost.¹³⁸

Dalším případem je *Jones a ostatní v. Spojené Království*.¹³⁹ Soud uznává, že vzniká výjimka státní imunity ve formě *jus cogens* ve vztahu ke zločinu mučení,¹⁴⁰ ale vzhledem k postoji Mezinárodního soudního dvora v případě *Německo v. Itálie* konstatuje, že imperativní norma ještě nevykrytalizovala.¹⁴¹ Soud respektuje funkční imunitu vzhledem k aktům připisovanými státu vykonaným státními představiteli v průběhu jejich služby.¹⁴² Jednotliví zaměstnanci nebo představitelé státu tedy funkční imunity čerpají, pokud napadenými činy jsou akty uskutečněné v rámci jejich úředních povinností.¹⁴³

Posledním zmiňovaným případem je *Prokurátor v. Tihomir Blaskic*.¹⁴⁴ Zde byl předvolán státní představitel Chorvatska a měl soudu přinést jisté oficiální státní dokumenty. Odvolací komora usoudila, že tento státní představitel tímto vykonával svou úřední funkci, a tím jeho jednání nebylo přiřaditelné jemu osobně, nýbrž státu. Tímto nespadá do kategorie aktů vykonaných v osobní způsobilosti.¹⁴⁵

¹³⁷ Irský policista při přejíždění státní hranice mezi Severním Irskem a Irskem nešťastnou náhodou zranil manévrováním svým vozidlem anglického vojáka. Ten jej pronásledoval a pokusil se na něj vystřelit. Irský policista se pokoušel podat u irských soudů žalobu, ale neuspěl, kvůli překážce státní imunity.

¹³⁸ *McElhinney v. Ireland* (application No. 31253/96), rozsudek z 21.11.2001 [online], bod 38, Dostupný z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-59887%22%2D%22%22%7D> [cit. 6.4.2018].

¹³⁹ V tomto případě se jedná o imunitu ve vztahu ke zločinu mučení, spáchaného státními představiteli Saudské Arábie. Soud konstatoval, že Úmluva nebyla porušena. *Case of Jones and others v. the United Kingdom* (Applications nos. 34356/06 and 40528/06), rozsudek z 14.1.2014 [online]. Dostupný z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140005> [cit. 6.4.2018].

¹⁴⁰ Např. případ *Pinochet* nebo *Al-Adsani ve Spojeném království*. *Case of Jones and others v. the United Kingdom*, rozsudek z 14.1.2014, op. cit., bod 197.

¹⁴¹ *Ibid*, bod 198.

¹⁴² *Ibid*, body 202 a 203.

¹⁴³ *Ibid*, body 204 a 205.

¹⁴⁴ Příklad byl projednáván v rámci řízení před Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii.

¹⁴⁵ Fourth report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/686), op. cit., bod 48 (str. 17).

Jak bylo řečeno výše, existují dva typy odpovědnosti. Ta první se váže na jednotlivce – toho, kdo akt spáchal (tedy pachatele), a je ve své podstatě trestní; zatímco ta druhá je civilní a váže se buď na pachatele, nebo na třetí osoby. V praxi to znamená, že akt státního představitele může dát vzniknout jak trestní odpovědnosti, tak civilní odpovědnosti.¹⁴⁶ Tento model „jeden akt, dvojí odpovědnost“ existuje již déle, ale samotná individuální trestní odpovědnost se zformovala po druhé světové válce.¹⁴⁷

3.2.2. Akt ultra vires a nezákonný akt státu

Pokud zástupce státu jedná zjevně v úřední pravomoci, či pod rouškou autority, nehraje roli, zda tento zástupce má postranní nebo nezákonný úmysl či dokonce zneužil své pravomoci – tento akt bude přičitatelný státu. Tento případ musíme odlišovat od jednání, kdy daný státní představitel zcela zjevně nejedná v úřední, ale v soukromé záležitosti. Rozlišení těchto dvou druhů je třeba posuzovat dle konkrétních skutkových okolností.¹⁴⁸

Soudy již v několika případech rozhodly, jaké činy imunita nepokrývá, například zavraždění politického oponenta či obchodování s drogami zcela zjevně nelze zařadit mezi oficiální akty státu. Obecnější závěr byl formulován ve Spojených státech:¹⁴⁹ pokud je pravomoc úředníka omezena zákonem, jakékoliv jednání za hranicí zákona se považuje za soukromé, a nikoliv za oficiální jednání státu.¹⁵⁰

Jedno jednání přičitatelnému státu na mezinárodní úrovni je takové, které provedly jeho vládní orgány, či jiní, kteří jednali podle pokynů, na podnět, nebo pod řízením těchto vládních orgánů, tedy jako zástupci státu. Dále je podstatné, že vykonával

¹⁴⁶ Trestní odpovědnost je přičitatelná jednotlivci, tedy konkrétnímu státnímu představiteli, a civilní odpovědnost je na vrub jednak státního představitele jako jednotlivce a jednak státu, za který tato osoba jednala.

¹⁴⁷ Fourth report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/686), op. cit., body 98 a 99 (str. 43). Model „jeden akt, dvojí odpovědnost“ nemá vliv na jiné druhy mezinárodní odpovědnosti.

¹⁴⁸ Memorandum by Secretariat (A/CN.4/596), op. cit., bod 157 (str. 103)

¹⁴⁹ Konkrétně v případě Hilao, et al v. Marcos, U.S. Court of Appeals, Ninth Circuit, 16.6.1994.

¹⁵⁰ Fourth report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/686), op. cit., bod 55 (str. 23).

úřední povinnosti.¹⁵¹ Další možnosti, kdy lze jednání považovat za jednání státu, jsou jednání řízené státem, jednání uskutečněné v nepřítomnosti či za neexistence úředních orgánů a jednání uznané státem a přijaté za vlastní.¹⁵²

V judikatuře národních soudů lze pozorovat rozdílnosti ve způsobu posuzování imunity i ve výsledcích jednotlivých případů. Někdy soudy stanovily, že zločiny podle mezinárodního práva nejsou oficiálními akty státu, a tudíž byla odepřena imunita. Jindy zase dospěli k názoru, že akty byly vykonány v rámci oficiální kompetence, i když jsou nezákonné a surové, a v těchto případech byla naopak imunita udělena.¹⁵³

Obvykle byla imunita odepřena v případech, kdy se jednalo o různé formy korupce. Francouzské soudy v případě Teodoro Nguema Obiang Mangue potvrdily, že zpronevěra veřejných fondů a legalizace výnosů z trestné činnosti jsou odlišitelné od výkonu státních funkcí: tyto akty již ze své povahy nemají souvislost s vládní, či suverénní autoritou státu, a už vůbec nejsou v souladu s veřejným zájmem.¹⁵⁴ V případě pohraniční stráže („Border Guards case“) se obvinění pokusili využít „act of state“ doktrínu¹⁵⁵ tím, že jen poslouchali příkazy a sledovali zájmy cizího státu (v tomto případě Německé demokratické republiky). Německý spolkový soud ale konstatoval, že tuto doktrínu nelze aplikovat, protože tento stát v dané době již zanikl.¹⁵⁶ Další uplatnění doktríny „act of state“ nastalo v případě *Kadic v. Karadžić*, je vyjádřeno omezení, že v žádném případě by nemělo docházet k označování porušení práva daného státu a jednání neschváleného vládou jako akt státu. Rovněž v případě *Eichmann* bylo

¹⁵¹ Fourth report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/686), op. cit., bod 80 (str. 36).

¹⁵² Jednání rebelů lze za jistých podmínek retroaktivně také považovat za jednání státu. Ibid, bod 82 (str. 37).

¹⁵³ Ibid, bod 57, str. 24-25.

¹⁵⁴ Ibid, bod 58, s. 25.

¹⁵⁵ Act of state doctrine (doktrína „act of state“) stanoví, že národ je suverénní na území svého státu, proto cizí stát nemůže tyto suverénní akty soudně přezkoumávat. Jedná se o princip common law, aplikovaný ve Spojených státech amerických – podle něj soudy nerozhodují případy, kterými by zasáhli do zahraniční politiky cizí země. (zdroj: <http://bit.ly/2FB5PBL>)

¹⁵⁶ Fourth report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/686), op. cit., bod 59 (str. 26).

vysloveno, že tato doktrína nesmí být použita jako důvod zbavení jednotlivce odpovědnosti za mezinárodní zločiny.¹⁵⁷

3.3.Časový rozsah

Ohledně časového rozsahu funkční imunity panuje široký konsenzus, nevznikají rozpory ani v teorii, ani v praxi, funkční imunita je časově neomezená. Lze ji aplikovat jednak v době, kdy daný státní představitel je ve funkci a i poté, co daný státní představitel již není ve funkci.¹⁵⁸ Pro pochopení, jak tento druh imunity funguje, je nutné stanovit si dva body v čase: zaprvé vykonání činu státním představitelem, a zadruhé, když je imunita uplatněna. První část se musí odehrávat v době, kdy daný státní představitel vykonává svou funkci a druhá část, tedy uplatnění imunity, může nastat kdykoliv poté, nezávisle na tom, zda daný stát je stále zastoupen stejnou osobou, nebo ne.¹⁵⁹

Ze své podstaty platí funkční imunita pro všechny státní představitele, proto i pro hlavu státu, ministra zahraničních věcí a předsedu vlády. Pokud tito pozbydou svou funkci, stále je chrání imunita funkční – ohledně oficiálních aktů vykonaných ve funkčním období.¹⁶⁰

3.4.Výjimky z funkční imunity

Skutečnost, že výjimky z aplikace funkční imunity jsou poměrně nejasné a politicky citlivé téma, dokazuje živá diskuse jednak v Komisi pro mezinárodní právo,

¹⁵⁷ Fourth report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/686), op. cit., bod 59 (str. 26).

¹⁵⁸ Ibid, bod 128 (str. 55).

¹⁵⁹ Ibid, body 128-9.

¹⁶⁰ Ibid, bod 131. Režim bývalého státního představitele patřícího do „trojky“ a jiného státního představitele chráněného pouze funkční imunitou se neliší.

jednak mezi státy i v doktríně.¹⁶¹ Soudní praxe rovněž poskytuje nejednotnou oporu ohledně tohoto tématu.¹⁶²

Abychom mohli mluvit o výjimkách z imunity, je důležité si uvědomit, že imunita je norma mezinárodního obyčejového práva, proto i výjimka z ní musí být dokázána v praxi a opiniu juris. Dále máme na mysli situaci, kdy státní představitel zpravidla může čerpat ochranu imunitou, ale v konkrétním případě za jistých okolností na ni nárok nemá. Tento případ nejlépe ilustruje situace, kdy daný státní představitel vykoná státní akt, který je ovšem zároveň zločinem největší závažnosti a spadá pod zločiny dle mezinárodního práva. Tehdy na imunitu nemá nárok.¹⁶³

Ohledně otázky výjimek z osobní imunity¹⁶⁴ panuje převažující názor, že dokud jsou tito státní představitelé v úřadě, výjimky se na ně nevztahují. Menšinový názor ale říká, že i na osobní imunitu se může vztahovat výjimka.¹⁶⁵

Hlavním důvodem, proč zavést výjimky z pravidel imunit, je zájem na ochraně lidských práv před těmi nejhoršími a největšími zásahy a snaha zabránění beztrestnosti těch, kteří je spáchali. Mezinárodní společenství sdílí zájem na tom, aby tyto osoby byly potrestány, nehledě na významnost jejich postavení.¹⁶⁶

Pro výjimky z funkční imunity existuje několik možných odůvodnění: zaprvé, závažné trestné činy nelze spáchat jako oficiální akt státu; zadruhé, kogentní normy zakazující určitá jednání¹⁶⁷ stojí hierarchicky výše než mezinárodní obyčej zakládající

¹⁶¹ UN Document A/CN. 4/701. Fifth Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the Special Rapporteur, Ms. Concepción Escobar Hernández (68th session of the ILC (2016)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2qeA9IA> [cit.2018-04-10]. Body 12, 15.

¹⁶² Ibid, body 13 (str. 7-8). Funkční imunita byla odepřena v případě Pinochet ve Velké Británii, ale například prezidenta Al-Bashira se nedaří zatknout a předat Mezinárodnímu trestnímu soudu.

¹⁶³ Second report by Roman Anatolevich Kolodkin (A/CN.4/631), op. cit., bod 54 (str. 29-30).

¹⁶⁴ Tedy úřadující hlavy státu, ministerského předsedy a ministra zahraničních věcí.

¹⁶⁵ Second report by Roman Anatolevich Kolodkin (A/CN.4/631), op. cit., bod 55 (s. 30-31). Memorandum by Secretariat (A/CN.4/596), op. cit., bod 151 (s. 98-100). Výjimka z osobní imunity se podle nich zakládá na přednosti kogentní normy před mezinárodním obyčejem.

¹⁶⁶ Second report by Roman Anatolevich Kolodkin (A/CN.4/631), op. cit., bod 56 (s. 31).

¹⁶⁷ Zde jsou určitými jednáními myšleny zločiny podle mezinárodního práva.

imunity; zatřetí, vznikla norma mezinárodního práva, podle které závažné zločiny podle mezinárodního práva nemohou být nepotrestány; začtvrté, spojitost mezi existencí univerzální jurisdikce ve vztahu ke závažným zločinům podle mezinárodního práva a neplatnosti imunity vzhledem k těmto zločinům a zapáté, podobná spojitost je mezi povinností *aut dedere aut judicare* a neplatností imunity, pokud se vztahuje na zločiny, vůči nimž existuje povinnost vydat nebo stíhat.¹⁶⁸

Členové komise se dělí na různé skupiny: podle první neexistují žádné výjimky, ani z osobní, ani z funkční imunity; podle druhé skupiny se má výjimka vztahovat výhradně na zločiny podle mezinárodního práva¹⁶⁹; podle třetího názorového proudu je smyslem výjimky předcházet beztrestnosti takových činů¹⁷⁰; čtvrtá frakce vidí zločiny podle mezinárodního práva jako zločiny uvedené v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu; nejpočetnější skupina tvrdí, že výjimky se aplikují pouze u funkční imunity (a u osob chráněných osobní imunitou poté, co opustí úřad); další názor zní, že mezinárodní zločin nemůže nikdy být oficiálním aktem státu, proto se jedná o výjimku z ochrany; jiní se domnívají, že žádná norma ještě nevznikla, protože případy z praxe jsou nečasté a také dospívají k rozdílným výsledkům. Každopádně můžeme pozorovat trend mířící k zavedení výjimek imunity. Jisté seskupení varuje, že je třeba stanovit omezení pro tyto výjimky, aby nebyly v praxi zneužívány.¹⁷¹

¹⁶⁸ Second report by Roman Anatolevich Kolodkin (A/CN.4/631), op. cit., bod 56 (s. 32).

¹⁶⁹ Součástí podmínky je i skutečnost, že právo na potrestání má jen ten stát, který byl tímto zločinem dotčen – pravidlo místní souvislosti.

¹⁷⁰ Zde podmínka místní souvislosti k oprávnění na potrestání neplatí – uplatnila by se univerzální jurisdikce.

¹⁷¹ Fifth report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/701), op. cit., bod 19 (str. 10-12).

4. Případy z praxe

4.1. Mezinárodní soudní dvůr

Mezinárodní soudní dvůr je nástupcem Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti. Slouží státům jako soudní orgán, jehož rozhodnutí jsou závazná, a patří mezi jeden z šesti hlavních orgánů OSN.¹⁷²

4.1.1. Případ Yerodia (Arrest Warrant Case)

Tento případ vnesl jistotu do oblasti personálních imunit ministrů zahraničí, která do té doby byla ojedinělá praxí států a precedenty. Mezinárodní soudní dvůr proto neurčoval obsah mezinárodního obyčejového práva, spíše vyvodil z důvodů pro osobní imunitu u nejvyšších státních představitelů (hlava státu, hlava vlády nebo diplomatický zástupce), že tyto osobní imunity musí nutně zabránit ohrožení efektivního výkonu jejich funkcí. Z toho vyplývá, že úřadující ministr zahraničí je imunní vůči cizí jurisdikci, i když je na soukromé návštěvě nebo jedná v soukromé záležitosti v době, kdy zastává tento úřad.¹⁷³

Belgický zákon z roku 1993, novelizovaný v roce 1999, cílí na potrestání závažných porušení Ženevských úmluv (1949) a jejich Protokolů I a II (1977), stejně jako zločinů proti lidskosti, jak jsou definovány v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu. Zakládá jurisdikci belgických soudů pro případy, kdy kterýkoliv z těchto deliktů bude vykonán. Zatýkácí příkaz pana Yerodiu ho obviňuje ze spáchání závažných porušení Ženevských úmluv i zločinů proti lidskosti. Podle článku 7 belgického zákona tímto spadá pod jurisdikci belgických soudů, nehledě na národnost pachatele či obětí, i v případě, že dotýčný se nenachází v Belgii.¹⁷⁴

¹⁷² ČEPELKA, Čestmír; ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-728-9. Str. 557.

¹⁷³ CASSESE, Antonio. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. *Op.cit.* Str. 855.

¹⁷⁴ Separate opinion of President Guillaume k případu Yerodia, body 2 a 3.

Významné disentanční stanovisko zaujal soudce Al-Khasawneh, který vidí odlišnosti v postavení hlavy státu na jedné straně, která podle něj reprezentuje stát; a předsedy vlády nebo ministra zahraničí na straně druhé, kteří dané postavení nemají, jelikož daný stát nepersonifikují a nesymbolizují způsobem, jakým to činí hlava státu.¹⁷⁵

Kongo tvrdilo, že Belgie porušila princip, že stát nesmí uplatnit svou autoritu na území jiného státu, princip zachování svrchované rovnosti členských států OSN, stejně jako diplomatickou imunitu ministra zahraničí cizího suverénního státu. Na druhou stranu Belgie namítá, že nedošlo k porušení mezinárodního práva, protože ministr zahraničí disponoval imunitou v případě, že je na oficiální návštěvě, ale byl trestně odpovědný na soukromých cestách do Belgie.¹⁷⁶

Kritika rozsudku: soud se opomněl vypořádat s otázkou imunity, zda jsou státy oprávněny na základě mezinárodního práva uplatnit exteritoriální trestní jurisdikci, dále se nevyjádřil k rozdílům mezi osobními a funkčními imunitami. Dále by bylo logičtější, kdyby se Mezinárodní soudní dvůr nejdříve vyjádřil k otázce, zda Belgie může uplatnit absolutní univerzální jurisdikci, a pak se zabývat otázkou imunit.¹⁷⁷

V separátním vótu¹⁷⁸ se někteří soudci zabývají otázkou jurisdikce, konkrétněji univerzální jurisdikcí, a její úpravou v mezinárodním právu. Dochází k závěru, že stát, ve kterém se delikt odehrál, nemusí mít výhradní právo jej soudit. V několika státech, včetně USA, Nového Zélandu a Indie, zákony tuto úpravu nepředvídají a stíhají jen delikty spáchané uvnitř jejich hranic.¹⁷⁹ Princip teritoriality je všeobecně přijímaný, co se týče univerzální jurisdikce, je složitější určit, zda je potřeba spojitosti osoby pachatele a státu,

¹⁷⁵ Dissenting opinion of Judge Al-Khasawneh k případu Yerodia, body 1 a 2.

¹⁷⁶ CASSESE, Antonio. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. Op. cit., str. 854.

¹⁷⁷ První dvě kritiky: CASSESE, Antonio. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case. Op. cit., s. 855; třetí tamtéž, doplněno disentanujícími soudci Guillaume, Ranjeva, Higgings, Kooijmans, Buergenthal, Rezek a van den Wyngaert) – Higgins, Kooijmans, Buergenthal – body 2 a 3.

¹⁷⁸ Separate opinion – judges Higgins, Kooijmans and Buergenthal.

¹⁷⁹ Separate opinion – judges Higgins, Kooijmans and Buergenthal, bod 34.

který jej chce soudit. Záleží samozřejmě na konkrétním deliktu a jeho závažnosti. Autorka se kloní k názoru, že je třeba počkat na více jednoznačných případů z této oblasti, avšak doufá ve vývoj, který rozšíří možnost stíhání nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva.

4.1.2. Džibutsko v. Francie

Druhým relevantním případem Mezinárodního soudního dvora je případ Džibutsko v. Francie, kde se soud nevyslovil ohledně toho, zda jsou dva vyšší státní představitelé Džibutska chráněni funkční imunitou, ale zato vytyčil znak typický pro oficiální akty. Je pro ně nezbytné, aby spadaly do rámce působnosti daných představitelů jako orgánů státu.¹⁸⁰

V roce 1995 bylo v Džibuti nalezeno tělo francouzského soudce a technického poradce džibutského ministerstva spravedlnosti. V roce 2004 požádalo Džibutsko o záznam z vyšetřování této vraždy, což Francie odmítla. Džibutsko to považovalo za porušení závazné dvoustranné smlouvy o spolupráci v trestních věcech a současně i porušení mezinárodního práva.¹⁸¹

Ve Francii probíhaly soudní procesy, ve druhém z nich byli předvoláni dva státní představitelé Džibutska.¹⁸² Jejich právník ale informoval soud, že nemohou požadavku vyhovět. Džibutsko podle svého vyjádření do té doby plně plnilo závazky, zatímco Francie nespolupracovala. Suverénní Džibutsko tedy nemůže akceptovat jednostrannou spolupráci s bývalou koloniální velmocí a daní státní představitelé Džibutska nejsou zplnomocnění svědčit. Později byl na tyto dva státní představitele vydán evropský

¹⁸⁰ Fourth report by Ms. Concepción Escobar Hernández (A/CN.4/686), op. cit., bod 39 (str. 13), rozsudek Džibutsko v. Francie ze dne 4.6.2008, bod 191 (s. 243).

¹⁸¹ Rozsudek Džibutsko v. Francie ze dne 4.6.2008, bod 1 (s. 180-1).

¹⁸² Jeden ze zmíněných státních představitelů Džibutska byl soudce.

zatýkáací rozkaz.¹⁸³ Souhlasili se soudním procesem v jejich nepřítomnosti a byli odsouzeni na 12, resp. 18 měsíců.¹⁸⁴

Mezinárodní soudní dvůr ohledně porušení smlouvy o trestní spolupráci konstatoval, že nelze vždy zaručit výsledek (v daném případě vyžádanou vyšetřovací zprávu), protože je nutné respektovat proceduru danou zákony dané země.¹⁸⁵ Francie tedy v tomto případě nepochybila.

Džibutsko dále považuje předvolání hlavy státu¹⁸⁶ a dalších státních představitelů za porušení mezinárodního obyčejového práva. Džibutsko argumentovalo i Úmluvou o prevenci a potrestání zločinů proti mezinárodně chráněným osobám. Podle Francie tato úmluva není v daném případě relevantní.¹⁸⁷ Soud souhlasil s Francií, když prohlásil, že tato úmluva má zajistit trestní stíhání, pokud jsou spáchány vážné trestné činy proti chráněným osobám, ale ve smyslu jurisdikčních imunit se neuplatní.¹⁸⁸

K předvolání hlavy státu se podle soudu jednalo o pozvání za účelem svědectví, které hlava státu Džibutsko mohla svobodně odmítnout nebo přijmout. Jak je ale nutné poznamenat, francouzský soudce pochybil ve formě, jak se s hlavou státu jedná. Bylo na místě, aby takové osobě bylo poskytnuto více času na rozhodnutí (ne den předem), aby daná věc byla předem konzultována a v neposlední řadě jiná forma než fax na ambasádu. Zde francouzský soudce pochybil, protože nedodržel úctyhodnou rovinu komunikace. Jedná se ale ještě jen o nezdořilost, která nezakládá porušení mezinárodního práva, ale je na místě se omluvit.¹⁸⁹

¹⁸³ Rozsudek Džibutsko v. Francie ze dne 4.6.2008, bod 35 (s. 195-6).

¹⁸⁴ Ibid, bod 36 (s. 196).

¹⁸⁵ Ibid, bod 123 (s. 222). Podle francouzského trestního řádu je pravomoc posoudit žádost výhradně v rukou vyšetřujících soudců. Srov. bod 129 (s. 224-5).

¹⁸⁶ Během oficiální návštěvy ve Francii dostala hlava státu Džibuti předvolání k soudci, které v případě nevyhovění hrozilo předvedením nebo pokutou. Ibid, body 162, 163 (s. 61-2).

¹⁸⁷ Ibid, body 157 a 158 (s. 60).

¹⁸⁸ Ibid, bod 159 (s. 60-1).

¹⁸⁹ Ibid, body 171, 172 a 173 (s. 64-5).

Co se týče předvolání dalších státních představitelů Džibutska, byl činěn nárok na funkční imunitu. Mezinárodní soudní dvůr se ale k případnému porušení nevyjádřil, protože údajně nebylo konkrétně ověřeno, zda se předvolání možné činy spáchali jako úřední akty při vykonávání státních povinností. Pokud ano, pak mají samozřejmě na imunitu nárok.¹⁹⁰

4.2. Národní soudy

4.2.1. Případ Pinochet (1998, 1999)

Bylo to v říjnu 1998, krátce před jeho 83. narozeninami, když byl generál Augusto Pinochet Ugarte¹⁹¹ zatčen během zdravotního pobytu v Anglii. Stalo se tak na základě zatýkacího příkazu vydaného ve Španělsku s žádostí o extradici.¹⁹² Španělský soudce Garzon vydal dva mezinárodní zatýkací příkazy¹⁹³ a zažádal o jeho extradici do Španělska.¹⁹⁴ Zvláštní zájem na jeho vydání do Španělska byl odůvodněn principem pasivní personality.¹⁹⁵

Je zajímavé, že anglický právní systém neuznává princip pasivní personality jako podklad pro trestní jurisdikci,¹⁹⁶ proto španělské orgány byly nuceny pečlivě formulovat důvod pro vyhoštění, aby čin bylo možné podřadit pod skutkovou podstatu podle anglického práva. Mezinárodní smlouvy vztahující se k případu zakládají vlastní režim pro jurisdikci, především Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či

¹⁹⁰ Ibid, body 188-191 (s. 69-70).

¹⁹¹ Generál Augusto Pinochet Ugarte byl vojenský diktátor v Chile mezi lety 1973 – 1991, poté čestný vojenský velitel a doživotní senátor. Tou druhou funkcí se snažil zajistit si beztrestnost. Za jeho vlády totiž docházelo k systematickému porušování lidských práv a k mnohačetným porušením mezinárodního práva.

¹⁹² TURNS, David. Pinochet's fallout: jurisdiction and immunity for criminal violation of international law. *Legal Studies*. 2000, Vol. 20 Issue 4, s. 566-567.

¹⁹³ První zatýkací příkaz byl namířen pro výslech ohledně jeho role v Operaci Kondor (společná snaha pravicových diktatur v Jižní Americe o odstranění osob klonících se k levicovému smýšlení) a druhý pro obvinění z únosu, braní rukojmí, genocidy a zločinu mučení.

¹⁹⁴ TURNS, David. Pinochet's fallout: jurisdiction and immunity for criminal violation of international law [online]. *Legal Studies*. 2000, 20(4), 568, [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2uVjwXn>

¹⁹⁵ Tedy faktem, že oběti diktátorova režimu byli i španělské občany. Ibid, s. 571.

¹⁹⁶ Pokud tedy britský občan bude v zahraničí zavražděn příslušníkem jiného státu, tento pachatel nebude moci být stíhán ve Velké Británii.

ponižujícímu zacházení nebo trestání umožňuje aplikaci principu pasivní personality a je doplněna požadavkem *aut dedere, aut judicare*.¹⁹⁷

Nejprve rozhodovaly anglické soudy o vydaných zatýkacích příkazech, odvolací soud zrušil první zatýkací příkaz ohledně vraždy, protože v případě vraždy se nejedná o extradiční trestný čin, jelikož Španělsko nesplnilo kritéria místa spáchání činu nebo princip dvojí trestnosti.¹⁹⁸ Pinochet uplatnil i funkční imunitu jako bývalá hlava státu ohledně aktů oficiální povahy.

Zajímavé je, že Sněmovnou lordů byla vydána celkem tři rozhodnutí. První z nich bylo vydáno 25.11.1998, kterým bylo zamítnuto předchozí rozhodnutí a zbavovala Pinocheta imunity. Hlasování bylo v poměru 3-2, disentující pozici zastávali Lord Slynn a Lord Lloyd of Berwick. První z nich argumentoval funkční imunitou chránící bývalé hlavy státu a tím, že se zatím ještě nevytvořil konsensus ohledně uznání univerzální jurisdikce ve vztahu ke zločinům podle mezinárodního práva. Druhý soudce tvrdil, že Pinochet vykonával suverénní moc státu¹⁹⁹ a aby mohl být souzen, muselo by existovat speciální trestní tribunál s vymezenou jurisdikcí a daný stát (Chile) by se musel funkční imunitu vzdát.²⁰⁰

Jako majoritní opozice k těmto konzervativním názorům se vyjádřil Lord Nicholls, že Pinochet sice disponuje funkční imunitou, ale v mezinárodním právu se nevytvořila tato ochrana za účelem ochrany pachatelů zločinů mučení a jiných závažných zločinů podle mezinárodního práva.²⁰¹ Naopak tyto činy nespádají do běžných funkcí

¹⁹⁷ Princip potrestat nebo vydat. TURNS, David. Pinochet's fallout: jurisdiction and immunity for criminal violation of international law. Op.cit., s. 573.

¹⁹⁸ Viz bod 188.

¹⁹⁹ Ve svém vyjádření Lord Lloyd sice říká, že zvláštní tvrdit, že mučení a vražda jsou oficiálními akty státu, nicméně jsou součástí veřejné funkce, a tím jsou tyto činy charakterem dané vlády.

²⁰⁰ TURNS, David. Pinochet's fallout: jurisdiction and immunity for criminal violation of international law. Op. cit., s. 575-6.

²⁰¹ BIANCHI, Andrea. Immunity versus human rights: the Pinochet case. European Journal of International Law [online]. 1999, 10 (2), 241 [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2ICz587> Ex Parte Pinochet No. 1 (House of Lords), bod 1333. Dle mezinárodního práva nejsou jisté typy jednání přijatelné a opačný závěr by byl výsměch zásadám mezinárodního práva.

státu a jsou jako takové nepřipustitelné.²⁰² Dále zmínil, že mezinárodní právo počítá se spoluprací států, pokud se takto hrozné činy staly. Lord Steyn dodává, že nevyhnutelný závěr, pokud by byla imunita udělena, je ten, že příkazy Adolfa Hitlera ohledně „konečného řešení“ židovské otázky by bylo také možné podřadit pod oficiální akt státu. Vývoj mezinárodního práva od druhé světové války ale ukazuje, že genocida, zločin mučení a zločiny proti lidskosti nemohou být považovány za akty státu a jako mezinárodní zločiny si zaslouží potrestání.²⁰³ Dále uvedl, že tyto zločiny podle mezinárodního práva určitě spadají mimo pravomoci a funkce státu.²⁰⁴ Lord Hoffmann s kolegy souhlasil.²⁰⁵

Než bylo přistoupeno k extradici, 17.12.1998 jinak sestavený soud rozhodnutí odložil. Jako důvod byl namítáný konflikt zájmů Lorda Hoffmanna, který byl zároveň dobrovolný výkonný ředitel v Amnesty International, která v případě vystupovala na podporu vydání generála Pinocheta, a tím měla být narušena zásada *nemo iudex in causa sua*.²⁰⁶ Druhé rozhodnutí Sněmovny lordů se tedy zabývalo touto možnou narušenou nezájmovostí Lorda Hoffmanna. Lord Browne-Wilkinson dospěl k názoru, že jsou dva možné důsledky porušení zásady nikdo nesmí být soudce ve vlastní věci: zaprvé – doslovný výklad: má-li někdo na onom rozhodnutí osobní zájem (finanční nebo majetkový), pak je na místě automatické vyloučení z projednávání dané věci; zadruhé – soudce nemá na věci osobní zájem, ale z jeho chování lze pozorovat zaujatost ve prospěch

²⁰² BIANCHI, Andrea. Immunity versus human rights: the Pinochet case. Op. cit., str. 241. Podle britského zákona o státní imunitě má být imunita udělena jen ve vztahu k aktům, které mezinárodní právo považuje za funkce státu, nehledě na ustanovení vnitrostátní ústavy.

²⁰³ TURNS, David. Pinochet's fallout: jurisdiction and immunity for criminal violation of international law. Op. cit., str. 577.

²⁰⁴ BIANCHI, Andrea. Immunity versus human rights: the Pinochet case. Op. cit., str. 241.

²⁰⁵ TURNS, David. Pinochet's fallout: jurisdiction and immunity for criminal violation of international law. Op. cit., str. 577.

²⁰⁶ Ibid, str. 578.

jedné ze stran. Jeho ostatní kolegové souhlasili, že předchozí rozhodnutí neobstojí, protože i náznak pochybnosti by mohl znevážit celkový dojem rozhodnutí.²⁰⁷

Bylo tedy nutné vydat nové rozhodnutí z nově složené Sněmovny lordů. Většina 6–1 rozhodla, že generál Pinochet nemůže využít funkční imunity za období, kdy Spojené království ratifikovalo Úmluvu proti mučení (tedy od 8.12.1988). Druhé rozhodnutí sněmovny lordů se významně odlišovalo od původního rozhodnutí, a to v kvalifikaci extradičních činů a důležitosti zmíněné Úmluvy proti mučení, která zabraňuje uznání imunity bývalé hlavy státu.²⁰⁸ Jediný Lord Goff of Chieveley uznal imunitu generála Pinocheta.²⁰⁹

Z ostatních lordů, kteří pro udělení imunity nehlasovali, lze jmenovat předsedajícího lorda Browne-Wilkinsona. Ten ve svém vyjádření říká, že zločin mučení nemůže být považován za funkci státu, jelikož mezinárodní právo takové chování zakazuje a kriminalizuje, základní znak tohoto zločinu je to, že je spáchán s úřední pravomocí a v úřední funkci a nakonec, pokud by státy uznávaly funkční imunitu všech cizích státních představitelů, bylo by nemožné je soudit kdekoliv mimo domovský stát.²¹⁰

Lord Hope of Craighead se vyslovil v tom smyslu, že Chile ztratilo právo namítat neplatnost extraterritoriální jurisdikce v momentě, kdy ratifikovalo Úmluvu proti mučení.²¹¹ Lord Saville odůvodnil své rozhodnutí tím, že již z definice mučení obsaženému v Úmluvě proti mučení, které obsahuje element úřední osoby, je jasné, že za těchto podmínek funkční imunita neobstojí.²¹² Dále je zajímavý názor Lorda Milleta,

²⁰⁷ *United Kingdom House of Lords Decisions* [online]. Poslední revize [31.3.2018]. Dostupné z: <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1999/52.html>

²⁰⁸ Zatímco v prvním rozhodnutí bylo rozhodujícím datem stanovena doba žádosti o extradici, ve třetím rozhodnutí to bylo datum vstupu Úmluvy proti do mučení v platnost ve Spojeném království. Zároveň došlo ke zúžení zločinů, za které mohl být generál Pinochet vydán – tedy jen za zločin mučení.

²⁰⁹ Ztotožnil se přitom s názorem Lorda Slynnna z prvního rozsudku. BIANCHI, Andrea. *Immunity versus human rights: the Pinochet case*. Op. cit., str. 244.

²¹⁰ BIANCHI, Andrea. *Immunity versus human rights: the Pinochet case*. Op. cit., str. 245, včetně poznámky pod čarou č. 33.

²¹¹ *Ibid*, str. 245-246.

²¹² *Ibid*, str. 246, včetně poznámky pod čarou č. 37.

který tvrdí, že univerzální jurisdikce existovala již před Úmluvou proti mučení, pokud se jedná o zločiny, které jsou porušením jus cogens a jejichž závažnost se dá považovat za útok na mezinárodní právní pořádek.²¹³

4.2.2. Případ Charlese Taylora

Tento případ je specifický tím, že jednalo o úřadujícího prezidenta Republiky Libérie, který byl souzen Zvláštním soudem pro Sierra Leone (SCSL), založeným Dohodou mezi OSN a Sierra Leone na základě rezoluce Rady bezpečnosti 1315 (2000). Charles Ghankay Taylor byl obviněn proto, že se dopustil zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a rovněž porušil ustanovení Ženevských úmluv, když se pokusil oslabit tento stát a čerpat jeho nerostných zdrojů, především diamantů. Podporoval povstalecké skupiny, které působily v Sierra Leone.²¹⁴

Taylor se pokusil ohradit proti obvinění (a) svou imunitou vůči cizí trestní jurisdikci odkazem na rozsudek případu Yerodia, na kterou měl mít jako hlava státu nárok, (b) tvrzením, že výjimky z imunity mohou být založeny pouze rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN a (c) námitkou narušení principu státní suverenity Ghany. Rozhodnutí Odvolacího senátu soudu ale prokázalo důvodnost obvinění, když na všechny námitky našlo právní oporu ve prospěch trestního stíhání.²¹⁵

Soud rozhodl, že námitka imunity může být uplatněna až při soudním procesu, za přítomnosti obžalovaného.²¹⁶ Otázka imunity je procedurální otázkou, proto se jí soud bude zabývat až během procesu, nikoliv před ním.²¹⁷ Předběžným návrhem bylo možné namítat nedostatek jurisdikce, nikoliv námitku imunity.²¹⁸ Podle Statutu SCSL je jasné,

²¹³ BIANCHI, Andrea. Immunity versus human rights: the Pinochet case. Op. cit., str. 246-7. V argumentaci se opírá mj. o případ Eichmann.

²¹⁴ ŠTURMA, Pavel. Imunity v současné kodifikační práci Komise pro mezinárodní právo: Co je úřední akt? In: *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. Str. 21.

²¹⁵ Ibid. Případ Taylor – rozhodnutí o imunitě z 31.5.2004. Body 6 a 7, str. 5 a 6.

²¹⁶ Případ Taylor – rozhodnutí o imunitě z 31.5.2004. Bod 21, str. 13-4.

²¹⁷ Ibid. Bod 27, str. 15.

²¹⁸ Ibid. Bod 31, str. 16.

že je dána jurisdikce soudu ohledně vytýkaných činů a zároveň oficiální pozice (např. hlava státu) nezbavuje pachatele jejich odpovědnosti.²¹⁹

Ohledně právního základu SCSL lze říci, že zakládá mezinárodní soud ad hoc, a jelikož pravomoci Rady bezpečnosti jsou široké, lze i smlouvu o ustavení SCSL podřadit pod Kapitulu VII Charty OSN.²²⁰ Odkazem na případ Yerodia si obviněný taktéž nepomohl, neboť ten jmenuje jako výjimku z osobní imunity jurisdikci založenou speciálně ustanoveným soudním tribunálem.²²¹ Ghana jako třetí stát nemá v daném případě na imunitu nárok, protože daným zatýkacím příkazem na prezidenta cizí země není její suverenita dotčena.²²²

Tímto rozhodnutím byla tedy potvrzena příslušnost soudu a proces s obviněným v dané době již bývalým prezidentem mohl začít. Potvrdilo se, že ani osobní imunita úřadující hlavy státu není před mezinárodním soudním tribunálem absolutní.

4.2.3. Kaddáfí (2000, 2001)

V roce 1989 explodovalo letadlo nad pouští v Čadu, všech 170 pasažérů včetně členů posádky zahynuli, mezi nimi i francouzští občané. Vyšetřování ukázalo na příslušníky Libyjské tajné policie, včetně švagra plukovníka Muammara Kaddáfího. Tito byli odsouzeni v nepřítomnosti na doživotí v roce 1999. Příbuzní obětí iniciovali řízení proti Libyjskému vůdci, plukovníku Kaddáfímu. Byl obviněn ze spoluviny na vraždě způsobené výbušnou látkou spáchanou jako teroristický útok, za tím spatřují navrhovatelé

²¹⁹ Ibid. Bod 28, str. 15. Viz rovněž články 1 a 6 Statutu SCSL. Stejně jako v případě Římského statutu Mezinárodního trestního soudu je založena jurisdikce.

²²⁰ ŠTURMA, Pavel. Imunity v současné kodifikační práci Komise pro mezinárodní právo: Co je úřední akt? In: Imunity v mezinárodním právu. Op. cit. Str. 22.

²²¹ Rozsudek případu Yerodia ze dne 14.2.2002, bod 61: Imunita se nevztahuje na proces ve vlastní zemi, pokud se stát vzdá imunity svého státního představitele, pokud osoba přestane vykonávat svůj úřad a v neposlední řadě, pokud je ustanoven speciální soud, který má v daném případě založenou jurisdikci (jako příklad byl uveden Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii).

²²² Případ Taylor – rozhodnutí o imunitě z 31.5.2004. Bod 57, str. 25.

útok na základní lidská práva.²²³ Francouzský státní zástupce ale podal odvolání proti zahájení řízení, protože Kaddáfí má jako hlava státu nárok na osobní imunitu.²²⁴

Francouzské soudy disponují trestní jurisdikcí nad činy spáchanými v zahraničí, pokud oběťmi byli francouzští občané, ale ne tehdy, pokud obviněný má nárok na imunitu. Imunita je garantována mezinárodním právem, které je závazné na mezinárodní úrovni, včetně Francie. Ta je zavázána preambulí své ústavy, které od Francie vyžaduje konformitu s mezinárodním právem. Původní absolutní povaha této imunity ale po druhé světové válce bývá předmětem omezení, kdy hlavy státu předstupují před mezinárodní tribunály kvůli zločinům proti lidskosti, genocidě a válečným zločinům.²²⁵

Jak jsem již zmínila v prvním odstavci, příslušný státní zástupce se odvolal ke kasačnímu soudu ve prospěch generála Kaddáfího – žádal o zastavení trestního stíhání. Argumentoval, že je nutné rozlišovat mezi možností a povinností trestního stíhání. Navíc Libye nepatří k signatářským státům Římského statutu, článek 27 vylučující imunitu hlav státu se na ni zřejmě nevztahuje, jelikož článek 98 vyžaduje žádost nebo spolupráci třetího, tedy ne signatářského, státu. Je tedy třeba, aby existovaly speciální smluvní ustanovení týkající se výjimek z imunity hlav státu. Dále odlišil tento případ od případů Pinochet a Noriega, kde předně žádný z nich nebyl uznanou úřadující hlavou státu, v případě prezidenta Jugoslávie²²⁶ se výjimka z imunity zakládala na Statutu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii.²²⁷ Ve svém odvolání dále

²²³ Podíl plk. Kaddáfího spočíval v logistické podpoře, čímž je demonstrována podpora teroristickému útoku. Zároveň byli dva atentáčníci odměněni povýšením, které mohlo být nařízeno pouze samotným kpt. Kaddáfím. Argumentací základními lidskými právy je zřejmě míněno právo na život. Stíhání porušení lidských práv by nemělo být znevažováno. Gaddafi, France, Court of Appeal of Paris (2000), Court of Cassation (2001), 125 ILR 490, str. 495-496.

²²⁴ Gaddafi, France, Court of Appeal of Paris (2000), Court of Cassation (2001), 125 ILR 490, str. 491, 494.

²²⁵ Ibid. V kombinaci Preambule a článku 22 Římského statutu je otevřena cesta pro potrestání i jiných (nejzávažnějších) zločinů, které „nesmí zůstat nepotrestány“, vytváří se snaha „skoncovat s beztrestností pachatelů těchto zločinů, a tak přispět k prevenci takových zločinů“.

²²⁶ Slobodan Milošević byl v letech 1991-1997 prezidentem Svazové republiky Jugoslávie a v letech 1997-2000 prezidentem Srbska.

²²⁷ Gaddafi, France, Court of Appeal of Paris (2000), Court of Cassation (2001), 125 ILR 490, str. 492-3.

uvážil možnost, jestli údajný teroristický útok by mohl založit mezinárodní zločin takové závažnosti, že jeho stíhání by bylo normou jus cogens, a tím by imunita najednou získala druhotný význam. Zdůraznil ale, že neexistuje žádná smlouva, která by tento postup zdůvodňovala, proto dospěl k závěru, že imunita hlavy státu se nadále i v tomto případě uplatní.²²⁸

Odvolací soud potvrdil, že má jurisdikci nad trestnými činy spáchanými v zahraničí, pokud mezi oběti byli francouzští státní občané, ale tato jurisdikce ovšem nemůže být vykonána v případě, kdy obviněná osoba je chráněna jurisdikční imunitou, konkrétně imunitou hlavy státu. Tato imunita není garantována mezinárodní smlouvou, ale mezinárodním obyčejovým právem, které je ovšem mezinárodním smlouvám postaveno v mezinárodním právu naroveň. Stát je daným mezinárodním obyčejem vázán, pokud ho přijal. Francie imunitu hlavy státu důsledně dodržuje, jak v judikatuře, tak v doktríně. Nicméně od druhé světové války ani tato imunita není absolutní a je předmětem výjimek.²²⁹ Soud v napadeném rozhodnutí poznamenal, že ve světle nedávných rozhodnutí v případech Noriega a Pinochet je jasné, že imunita hlavy státu neobstojí vždy, uznal, že útok na 170 pasažérů je útokem na základní lidská práva.²³⁰

Podle A. Zappá není jasné, jestli měl plk. Kaddáfí pozici hlavy státu, jelikož byl nazýván „vůdcem revoluce 1. září“, ale pravomoc vyhlásit válku, uzavírat a ratifikovat mezinárodní smlouvy byly uděleny Revoluční radě²³¹, kolektivnímu orgánu. Další kompetence, konkrétně přijímání diplomatů, bylo svěřeno předsedovi Parlamentu.²³²

²²⁸ Gaddafi, France, Court of Appeal of Paris (2000), Court of Cassation (2001), 125 ILR 490, str. 492-3.

²²⁹ Ibid, str. 496.

²³⁰ Ibid, str. 498.

²³¹ Kolektivní orgán, jehož byl Kaddáfí členem. Kolektivní hlava státu se objevuje v socialistických zemích i jinde (Švýcarsko). Podle autora měl symbolickou funkci a byl spíše hlavou státu de facto.

²³² ZAPPALÀ, Salvatore. Do Heads of State in Office Enjoy Immunity from Jurisdiction for International Crimes? The Ghaddafi Case Before the French Cour de Cassation [online]. European Journal of International Law. 2001, 12 (3), 596-7 [cit. 5.4.2018]. Dostupné z <http://www.ejil.org/pdfs/12/3/1534.pdf>

Státní zástupce se tedy opět odvolal, tentokrát ke kasačnímu soudu, poukazujíc na významnou pozici mezinárodního obyčejového práva a závaznosti imunity úřadující hlavy státu v mezinárodním právu. Tato imunita pokrývá všechny druhy trestných činů. Výjimky sice existují, ale kloní se k restriktivní interpretaci.²³³

Konečné rozhodnutí ve věci představuje rozhodnutí *Cour de Cassation*, ten rozhodl, že současný vývoj v mezinárodním právu neposkytuje v daném případě výjimku z imunity hlavy státu.

4.2.4. United States v. Noriega a další

Manuel Antonio Noriega byl mezi lety 1970 a 1980 velitelem vojenských zpravodajských služeb v Panamě, později se stal velitelem panamských obranných složek. Zneužil své pozice a v letech 1982-1985 společně s kolumbijskými pašeráky drog dohlížel na transport drog přes Panamský průplav do Spojených států amerických. Když byl za tyto činy 4. února 1988 obžalován v USA, byl stále velitelem panamských obranných složek. Reagoval na to tehdejší panamský prezident Delvalle, který ho ze státních služeb propustil. Noriega ovšem toto odmítl respektovat, převzal nad Panamou vládu a sám se nazval „prezidentem“. USA ovšem tento převrat neuznaly.²³⁴

V ozbrojeném konfliktu mezi USA a Panamou ztratil Noriega nad Panamou efektivní kontrolu a vzdal se americkým jednotkám 3. ledna 1990. Byl převezen do Miami, kde čelil obvinění ohledně drogových deliktů. Před soudem se pokoušel uplatnit svou imunitu jako hlava státu Panama, ale soud nevyhověl, protože vládl jen de facto a ne de jure. Proto se ještě generál Noriega pokusil odvolat, spoléhajíc opět na imunitu hlavy státu. 7. července 1997 byl ale vydán rozsudek potvrzující jeho odsouzení.²³⁵

²³³ Gaddafi, France, Court of Appeal of Paris (2000), Court of Cassation (2001), 125 ILR 490, s. 498-508.

²³⁴ FRANEY, Elizabeth H. *Immunity, Individuals and International Law* [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2H94Bxt> [cit. 2018-02-15]. Str. 83.

²³⁵ Ibid. Str. 84.

Jurisdikce byla odůvodněna tím, že ačkoliv se trestný čin odehrál mimo území USA, měl na území USA významný dopad. Dokonce by stačil i jen pouhý záměr, aby následek trestné činnosti měl nastat v USA, i kdyby se tak nestalo.²³⁶

Imunita hlavy státu je všeobecně zakotvené pravidlo mezinárodního práva, ale zároveň platí, že daná hlava státu musí být jako hlava státu výslovně uznána výkonnou mocí cizího státu. USA se ale rozhodly jako legitimního vůdce Panamy uznávat prezidenta Delvalle.²³⁷ Snaha o diplomatickou ochranu na základě diplomatického pasu také nebyla uznána, protože Panama generála Noriegu jako diplomata nenavrhl a USA ji nikdy neudělili. Samotný pas tedy nestačí.²³⁸

Dále byla zmíněna třetí Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci (1949) omezuje pouze disciplinární a trestní procesy s válečnými zajatci pro válečné zločiny, v tomto případě se ale o válečné zločiny nejedná – jedná se o trestné činy, které generál Noriega spáchal před tím, než se stal válečným zajatcem. Třetí Ženevská úmluva také neomezuje jurisdikci ohledně trestných činů, kde lze počítat s extradicí, což znamená, že ho zatkli oprávněně.²³⁹

Obžalovaný tvrdil, že jako de facto hlava státu Panama má nárok na imunitu, protože činy v obžalobě konstituují úřední činnost. Soud neshledal, že přeprava drog nebo ochrana osob, které legalizují výnosy z trestné činnosti, spadají mezi oficiální akty státu Panama, obžalovaný ani k tomuto tvrzení neunesl důkazní břemeno. Tyto činy byly vykonány v soukromé sféře obviněného a pro jeho osobní finanční obohacení.²⁴⁰

²³⁶ US v. Noriega, 99 ILR 143, str. 146. Zásada teritoriality je uznávanou součástí mezinárodního i vnitrostátního práva.

²³⁷ Toto rozhodnutí americké exekutivy bylo závazné i pro soudy v USA. Ibid, str. 147.

²³⁸ Ibid, str. 146-7.

²³⁹ Ibid, str. 148.

²⁴⁰ Ibid, str. 164.

4.2.5. Lafontant v. Aristide

Vdova po Haitském politikovi Rogeru Lafontantovi Gladys Lafontant podala žalobu proti v exilu žijícím prezidentovi Jean-Bertrand Aristide, za nezákonné zabití jejího manžela (*extrajudicial killing*) bez soudního procesu. Lafontant byl po překaženém puči s cílem zabránit Aristidemu stát se prezidentem, zatčen a vězněn. O pár měsíců později byl, jak se předpokládá, popraven na příkaz Aristideho. Dva dny po popravě proběhl militaristický puč a Aristide musel do exilu. Přesto byl Aristide v USA dále uznáván jako haitská hlava státu, USA žalobu považovaly za neslučitelnou s přátelskými mezinárodními vztahy s Haiti, a proto nebyla žaloba úspěšná.²⁴¹

Pozice Department of State: „*The United States has an interest and concern in this action against President Aristide insofar as the action involves the question of immunity from the Court's jurisdiction of the head-of-state of a friendly foreign state.*“

Příslušný soudce Weinstein po přezkoumání případů z minulých let, které souvisely s imunitou státních představitelů, došel k závěru, že tyto případy zformulovaly common law pravidlo a díky tomuto pravidlu usoudil, že prezident Aristide, i když déle než 2 roky žije v exilu, je chráněn imunitou.²⁴²

4.2.6. Marcos a Marcos v. federální oddělení policie (Švýcarsko)

Prezident Ferdinand E. Marcos byl zvolen prezidentem Filipín v roce 1965, v roce 1969 byl zvolen podruhé. Podle tehdejší filipínské ústavy nemohl být zvolen potřetí, a tak v roce 1972 zrušil ústavu a zavedl vojenský režim (v roce 1973 vydal vlastní ústavu). Během své vlády zřejmě zorganizoval největší krádež v historii Filipín (už jen vzhledem k tomu, že HDP v rámci ASEANu pokleslo z první pozice na poslední), je podezřelý

²⁴¹ VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Op. cit. Str. 174.

²⁴² HOKEMA, Grit. *Immunität von Staatsoberhäuptern*. Frankfurt am Main: Lang, 2002. ISBN 3631391501. Str. 51.

z propašování a uložení finančních prostředků ve švýcarských bankách²⁴³. Případ se týká i jeho manželky, Imeldy Marcos²⁴⁴, která byla ministryní v jeho vládě. Po zavraždění politického oponenta Benigna S. Aquino byli Ferdinand a Imelda Marcos nuceni prchnout na Havaj.²⁴⁵

Spojené státy americké otevřely případ proti prezidentu Marcosovi a jeho ženě Imeldě. Požádaly přitom švýcarské úřady, aby jim poskytly právní pomoc v podobě informací o bankovních a jiných dokumentech k ověření finančních transakcí, které byly předmětem vyšetřování. Manželé Marcosovi samozřejmě vznesli námitku vůči jurisdikci USA, ta ale byla zamítnuta, proto podali odvolání k Federálnímu tribunálu (Federal Tribunal).²⁴⁶

Závěr soudu byl takový, že mezinárodní obyčejové právo vždy zaručovalo hlavě státu, jeho rodinným příslušníkům a členům domácnosti privilegium osobní nedotknutelnosti a imunitu vůči trestní jurisdikci při návštěvě v zahraničí. Tato jurisdikční imunita je garantována hlavě státu, i pokud navštíví zahraničí z osobních důvodů a vztahuje se rovněž na nejbližší rodinu a členy domácnosti. Takové osoby tedy nemohou být předmětem trestního stíhání, ani nemohou být předvolány v takové věci. Mezinárodní obyčejové právo garantuje toto právo osobní imunity jako akceptaci jejich funkcí a

²⁴³ Švýcarské banky jsou známé svým respektem a ochranou majetku a soukromí jednotlivce. Odtajnění informací ohledně bankovních kont. Je ale možné za určitých výjimek informace poskytnout. HOETS, Pieter J. ZWART, Sara G. Swiss Bank Secrecy and the Marcos Affair [online]. New York Law School Journal of International and Comparative Law. 1988, 9(1), 75, 88. [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <http://www.heinonline.org/>

²⁴⁴ Imelda Marcos byla obviněna z vydírání a podvodu znovu po smrti manžela v USA. Byla ovšem shledána nevinou. Porota v ní neviděla zlodějkou, ale jen ženu svého muže. Imelda Marcos přitom byla známá svým pozitivním vztahem k luxusu (vlastnila asi 3000 párů bot). The Marcos Verdict; Marcos Is Cleared of All Charges In Racketeering and Fraud Case. *The New York Times* [online]. 3.7.1990 [citováno 8.4.2018]. Dostupné z: <https://nyti.ms/2uTSpfh>

²⁴⁵ HOETS, Pieter J. ZWART, Sara G. Swiss Bank Secrecy and the Marcos Affair. Op. cit., Str. 80-82, poznámka pod čarou č. 31.

²⁴⁶ Marcos et Marcos c. Office fédéral de la police, *Revue suisse de droit international et européen*, 1991, (English version in *International Law Reports*, vol. 102, p. 201), str. 198.

ztělesnění státní suverenity, stejně tak jako důvod jejich reprezentativního charakteru v mezistátních vztazích.²⁴⁷

4.2.7. Případ Li Weixum v. Bo Xilai

Jak již bylo zmíněno v kapitole 2.1.4., v tomto případě byla udělena osobní imunita dalšímu státnímu představiteli kromě tzv. „trojky“ (tj. hlavy státu, ministerského předsedy a ministra zahraničí), a sice čínskému ministru obchodování a mezinárodního obchodu. Zdůvodnění se částečně opíralo i o případ Yerodia²⁴⁸. Jelikož tato funkce vyžadovala bilaterální jednání v zahraničí, je nutné, aby pro nerušený výkon své funkce disponoval osobní imunitou i ministr příslušný pro zahraniční obchod.

Žalobu podali stoupenci učení Fa-lun-kung²⁴⁹ v Čínské lidové republice u amerického okresního soudu ve Washingtonu D.C. Pan Bo Xilai se měl dopustit během výkonu úřadu guvernéra provincie Liao-ning v letech 2001 – 2004 zločinů mučení, genocidy, zabíjení mimo jurisdikci²⁵⁰, svévolného omezování osobní svobody, odepření práva na svobodný výkon náboženské a spirituální víry, popírání svobody mluvit, omezování sdružovací a shromažďovací svobody i práva na vyjádření vlastního názoru, spáchaných na příslušnících Fa-lun-kung. Pan Bo Xilai se sice osobně těchto trestných činů nedopouštěl, ale měly být páčány pod jeho kontrolou a s jeho vědomím.²⁵¹

²⁴⁷ Marcos et Marcos c. Office fédéral de la police, anglická verze v International Law Reports, roč. 102, str. 201.

²⁴⁸ Viz kapitola 4.1.1.

²⁴⁹ V angličtině Falun Gong.

²⁵⁰ V angličtině Extrajudicial killing (zabití osoby státními činiteli bez udělení trestu během soudního procesu).

²⁵¹ Případ Li Weixum v. Bo Xilai, DCC Civ. No. 04-0649 (RJL). [online] Dostupné z: www.state.gov/documents/organization/98832.pdf [cit.2018-04-10]. Str. 1-3.

Argumenty pro udělení imunity byly, že byl součástí speciální diplomatické mise²⁵² a dále odůvodněním byla snaha o vyhnutí se politického napětí s Čínskou lidovou republikou vměšováním se do jejich vnitřních záležitostí.²⁵³

4.2.8. Regina (Alamiyeseigha) v. Crown Prosecution Service

Zde se jednalo o Diepreye Solomona Petera Alamiyeseigha, guvernéra státu Bayelsa ve Nigerijské federativní republice, který požádal o soudní přezkum rozhodnutí, na jehož základě ho stíhali pro legalizaci příjmů z trestné činnosti, ačkoliv obviněný guvernér tvrdil, že má jako státní představitel Nigérie nárok na imunitu vůči trestní jurisdikci ve Velké Británii.²⁵⁴ Anglická prokuratura ale byla toho názoru, že stát Bayelsa není suverénním státem, protože je jen součástí Nigérie a navíc ani podle nigerijské ústavy nedisponuje mnoha pravomocemi v mezinárodním právu.²⁵⁵

Generální prokurátor státu Bayelsa v Nigérii ve své svědecké výpovědi řekl, že guvernér na imunitu má nárok, ale generální prokurátor Nigerijské federativní republiky nesouhlasí, protože tato imunita platí jen na území Nigérie, proto je právem Koruny tohoto guvernéra zatknout, držet a stíhat pro trestné činy spojené s legalizací výnosů z trestné činnosti. Dále uvedl, že právo na suverénní imunitu má prezident Nigérie a nigerijští diplomaté.

Zástupci navrhovatele tvrdili, že stát Bayelsa má značnou a skutečnou autonomii, odvozenou z ústavy a změnitelnou jen se souhlasem států tvořících federaci, nepodléhá

²⁵² Případ *Li Weixum v. Bo Xilai*, DCC Civ. No. 04-0649 (RJL). [online] Dostupné z: www.state.gov/documents/organization/98832.pdf [cit.2018-04-10], strana 4. Odkaz na případ *The Schooner Exchange v. McFaddon* (1812) – USA uznávají a aplikují mezinárodní obyčejové právo – proto Spojené státy nedisponují jurisdikcí nad úřadujícím mistrem jiného státu. Stejně jako Velké Británie v listopadu 2005 uznala imunitu pana Bo Xilai a odmítla vydat zatýkací příkaz proti jeho osobě (strany 10-11 uvedeného dokumentu). V odůvodnění je zmíněn i případ *Yerodia*.

²⁵³ Spojené státy americké byly kritické k potlačování svobod příslušníků *Fa-lun-kung*, ale přesto již zvažování tohoto případu způsobilo politické napětí a narušilo schopnost Prezidenta USA vést diplomatická jednání s čínskou stranou. Dále zmínily nebezpečí pro americké státní představitele v zahraničí, pokud by proti nim byla vznesena podobná obvinění, a znemožnění výkonu jejich státních povinností (viz strana 12).

²⁵⁴ *Regina (Alamiyeseigha) v. Crown Prosecution Service*, England, High Court, Queen's Bench Division, 25.11.2005, reproduced in ILR, vol. 145, p. 619.

²⁵⁵ *Ibid.* Str. 620.

kontrole federální vládou, má vlastní ústavní pravomoci nezávislé na federální vládě a především, že suverenita nezávisí na samostatné zahraniční politice.²⁵⁶

Anglické právo stanoví podmínky následovně: (a) pokud má stát nárok na imunitu, pak ji i má i hlava tohoto státu, (b) rozhodnutí, zda žadatel má na imunitu nárok, záleží na tom, zda má stát Bayelsa nárok na státní imunitu a (c) proto je nutné stanovit, zda stát Bayelsa disponuje suverénní imunitou.²⁵⁷

Podle definice státu je potřebným znakem kromě území, stálého obyvatelstva a moci nad nimi ještě nutná způsobilost vstupovat do mezinárodních vztahů.²⁵⁸ Z případu Mellenger vyplývá, že postačí, když stát, který je součástí federace, má způsobilost vstoupit do mezinárodních vztahů.²⁵⁹ Soud ale nicméně konstatoval, že přesto je schopnost vstupovat do mezinárodních vztahů významným faktorem,²⁶⁰ dalším znakem je stanovisko ministerstva zahraničí, že daný stát uznává.²⁶¹

Anglický vrchní soud dal za pravdu prokuratuře, když stanovil, že stát Bayelsa nemá nárok na státní imunitu, a tudíž ani navrhovatel nemá nárok na imunitu jako guvernér tohoto státu.²⁶²

²⁵⁶ Ibid, bod 14

²⁵⁷ Ibid, bod 10 (str. 624).

²⁵⁸ Ibid, bod 17.

²⁵⁹ Ibid, bod 28.

²⁶⁰ Ibid, bod 30.

²⁶¹ Ibid, bod 34.

²⁶² Ibid. S. 620.

Závěr

Imunity státních představitelů jsou v mezinárodním právu pevně zakotveny mezinárodním obyčejovým pravidlem, které čelí vlně nového vývoje. Ten představuje snahu překonat beztrestnost zástupců státu, pokud se jedná o velmi závažné trestné činy zakládající porušení kogentních pravidel. Je proto logickým vyvozením, že kogentní pravidla převáží svým významem i tradiční jurisdikční imunity. Bohužel zatím můžeme konstatovat, že ne všechny pokusy o zbavení imunity jsou úspěšné. Státy se jen velmi nerady zbavují těchto výhod, nejen proto, že hrozí zneužití výjimek z jurisdikčních imunit, ale také proto, že tato práva jim již delší dobu náleží a není jasné, kam by mohlo vést, kdyby státní představitelé nebyli chráněni vůbec.

Osobní imunita je pokračováním odkazu hesla „stát jsem já“, tedy myšlenky, že daný státní představitel ztělesňuje samotný stát. Pokryty jsou nejen oficiální akty vykonané státními představiteli a jejich nejbližší rodinou, ale i osobní akty, které se za úřední akty nepovažují. Tato absolutní povaha je alespoň moderována časově – trvá do doby, kdy jsou hlava státu, ministr zahraničních věcí a předseda vlády²⁶³ v úřadu. Během setrvávání ve funkci jsou pod ochranou rovněž činy vykonané před nástupem do úřadu. V případě Yerodia byla Mezinárodním soudním dvorem potvrzena pozice ministra zahraničních věcí, který po dobu svého mandátu požívá osobní imunity a je až na pár výjimek nepostižitelný. Dalšími osobami chráněnými osobní imunitou jsou diplomatictí zástupci, jejichž pozice je kodifikována Vídeňskou úmluvou o diplomatických stycích a v případě Bo Xilai byla osobní imunita udělena i čínskému ministru obchodování a mezinárodního obchodu, protože jeho funkce vyžaduje častý styk se zahraničím, a proto je potřeba, aby byl také pod ochranou imunity. Po opuštění funkce je státní představitel z tzv. trojky chráněn residuální funkční imunitou.

²⁶³ Osobní rozsah se vztahuje na tzv. trojku (viz výše).

Funkční imunita chrání širší okruh státních představitelů, kteří jednají za stát na mezinárodní úrovni. Definuje se prostřednictvím ústředního pojmu, kterým je úřední akt: oficiální akt přičitatelný státu, který zástupce státu vykonal v době, kdy vykonával státní funkci. Tento druh imunity platí doživotně. Soukromé akty státních představitelů tato kategorie imunit nepokrývá, ale pod ochranou je i akt *ultra vires*, pro který je nutná podmínka úředního jednání, byť nezákonného či zneužitím pravomoci. Konkrétní okruh osob je obtížné přesně vymezit, ale mimo jiné spadají také pod ochranu funkční imunity konzulární úředníci. Velkým průlomem do problematiky funkčních imunit u vnitrostátních soudů byl případ Pinochet. Sněmovna lordů bývalému chilskému diktátoru nepřiznala imunitu z důvodu závazku *aut dedere aut judicare*, tj. potrestat nebo vydat, stanoveného Úmluvou proti mučení.

Je ovšem nezbytné si uvědomit, že v mezinárodním právu se jedná o částečně podobné, ale přece jen odlišné případy, které jsou navíc posuzovány v různých jurisdikcích, takže není neobvyklé, že dospějí k různým výsledkům. Příkladem nuančních rozdílů mohou být případy Kaddáfí ve Francii a Noriega v USA. Zatímco plukovník Kaddáfí byl uznán hlavou státu *de facto*, byť dle libyjské ústavy mu tato moc nebyla svěřena, ale fakticky ji vykonával; generál Noriega převzal moc v Panamě násilím, a byl hlavou státu *de facto*, USA jeho pozici neuznaly, protože na základě panamské ústavy byl stále prezidentem Delvalle. Jednalo se i odlišné skutkové podstaty, v případě generála Noriegy o podporu obchodu s drogami a v případě Kaddáfího o osnování teroristického útoku.

Závěrem se nabízí shrnutí trendů ohledně výjimek z imunity. Od průlomového případu Pinochet, který zbavil generála Pinocheta funkční imunity, i když disponoval doživotní senátorskou funkcí, je vidět rostoucí snaha některých států uplatnit extraterritoriální jurisdikci na bývalé nebo současné státní představitele. Překvapivě

konzervativní rozhodnutí zaujal Mezinárodní soudní dvůr v případě Yerodia, když dospěl k názoru, že se v oblasti výjimek zatím neutvořilo mezinárodní obyčejové pravidlo. Zdrženlivou pozici drží i Evropský soud pro lidská práva, který v několika případech vztahujících se k imunitám dospěl ke stejnému závěru jako Mezinárodní soudní dvůr, že zatím norma nevykrystalizovala. USA zaujaly odlišné pozice k nárokovaným osobním imunitám v případech Noriega a Aristide podle toho, jaké vládly vztahy k domovským zemím těchto představitelů.

I z tohoto důvodu vnese kodifikace pravidel Komise pro mezinárodní právo větší pocit jistoty a opory pro vnitrostátní soudy. Autorka doufá, že v následujících letech bude nadále posilovat snaha zabránit beztrestnosti, až jednoho dne bude pro pachatele mezinárodních trestních činů nemožné skrýt se pod rouškou imunity a vyhnout se tím potrestání.

Použité prameny a literatura

a) Prameny – právní předpisy a mezinárodní smlouvy

Vídeňská úmluva o diplomatických stycích. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 2018-4-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2GLH16w>

Vídeňská úmluva o konzulárních stycích. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*. [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [cit. 2018-4-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2Jt6bbM>

Úmluva o zvláštních misích

Návrh článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

b) Literatura

CABAN, Pavel. *Jurisdikční imunity států*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. IFEC, Beroun 2007. Prameny a nové proudy právní vědy, no. 38. ISBN 978-80-85889-89-5.

CASSESE, Antonio. *International law*. New York: Oxford University Press, 2001. ISBN 0-19-829998-2.

ČEPELKA, Čestmír; ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-728-9.

FOX, Hazel. WEBB, Philippa. *The law of state immunity*. Oxford: Oxford University Press, 2013. Oxford international law library. ISBN 978-0-19-964706-4.

FRANEY, Elizabeth H. *Immunity, Individuals and International Law*. [online] Dostupné z: <https://bit.ly/2H94Bxt> [cit. 2018-02-15]

HOKEMA, Grit. *Immunität von Staatsoberhäuptern*. Frankfurt am Main: Lang, 2002. ISBN 3631391501.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3.vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 3.vydání. Praha: Leges, 2013, 864 s. ISBN 978-80-87576-44-1.

SHAW, Malcolm N. *International law*. [online] 6th ed. New York: Cambridge University Press, 2008. ISBN 052189929X. Dostupný z: <http://bit.ly/2C22ppp> [cit. 2018-02-15]

ŠTURMA, Pavel; TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana. (eds.). *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016. 224 s. ISBN 978-80-87488-25-6.

VAN ALEBEEK, Rosanne. *The immunity of states and their officials in international criminal law and international human rights law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. Oxford monographs in international law. ISBN 978-0-19-923247-5.

Judikatura:

Arrest Warrant of 11 April 2000 (Demokratická republika Kongo v. Belgie) [online]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/en/case/121> [cit.2018-04-10]

Certain Questions of Mutual Assistance in Criminal Matters (Džibutsko v. Francie) [online]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/en/case/136> [cit.2018-04-10]

United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (USA v. Iran) [online]. Dostupné z: <http://www.icj-cij.org/en/case/64> [cit.2018-04-10]

Případ Li Weixum v. Bo Xilai, DCC Civ. No. 04-0649 (RJL) [online]. Dostupné z: www.state.gov/documents/organization/98832.pdf [cit.2018-04-10]

Případ Taylor – rozhodnutí o imunitě z 31.5.2004 [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2ICyUd0> [cit. 6.4.2018]

Případ McElhinney v. Ireland (application No. 31253/96), rozsudek z 21.11.2001 [online]. Dostupný z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-59887%22%7D> [cit. 6.4.2018]

Případ Jones and others v. the United Kingdom (Applications nos. 34356/06 and 40528/06), rozsudek z 14.1.2014 [online]. Dostupný z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140005> [cit. 6.4.2018]

International Legal Reports (dostupné z: <https://www.justis.com/>)

- Regina v. Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate, ex parte Pinochet Ugarte (No. 1)
- Regina v. Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate, ex parte Pinochet Ugarte (No. 3)
- Prosecutor v. Taylor
- Gaddafi
- United States v. Noriega and Others
- Lafontant v. Aristide
- Marcos and Marcos v Federal department of police
- Regina (Alamieyeseigha) v. Crown Prosecution Service

Dokumenty OSN:

UN Document A/CN.4/596 a Corr.1. *Memorandum by Secretariat on Immunity of state officials from foreign criminal jurisdiction* [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2GIGZff> [cit.2018-04-10]

UN Document A/CN.4/601. Preliminary Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the *Special Rapporteur*, Mr. Roman Anatolevich

Kolodkin (60th session of the ILC (2008)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2IyPPx9> [cit.2018-04-10]

UN Document A/CN.4/631. Second Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the *Special Rapporteur*, Mr. Roman Anatolevich Kolodkin (63rd session of the ILC (2011)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2GGYnBp> [cit.2018-04-10]

UN Document A/CN.4/646. Third Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the *Special Rapporteur*, Mr. Roman Anatolevich Kolodkin (63rd session of the ILC (2011)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2HkdVMD> [cit.2018-04-10]

UN Document A/CN.4/656. Preliminary Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the *Special Rapporteur*, Ms. Concepción Escobar Hernández (64th session of the ILC (2012)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2HkedDd> [cit.2018-04-10]

UN Document A/CN.4/661. Second Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the *Special Rapporteur*, Ms. Concepción Escobar Hernández (65th session of the ILC (2013)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2JvqJjR> [cit.2018-04-10]

UN Document A/CN.4/673. Third Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the *Special Rapporteur*, Ms. Concepción Escobar Hernández (66th session of the ILC (2014)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2EvqCkJ> [cit.2018-04-10]

UN Document A/CN.4/686. Fourth Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the *Special Rapporteur*, Ms. Concepción Escobar Hernández (67th session of the ILC (2015)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2JreL2q> [cit.2018-04-10]

UN Document A/CN.4/701. Fifth Report on immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction. By the *Special Rapporteur*, Ms. Concepción Escobar Hernández (68th session of the ILC (2016)) [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2qeA9IA> [cit.2018-04-10]

UN Document A/CN.4/L.814. Text of draft articles 1, 3 and 4 provisionally adopted by the Drafting Committee at the sixty-fifth session [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2qkdjyG> [cit.2018-04-10]

UN Document A/CN.4/L.850. Text of draft articles 2 (e) and 5 provisionally adopted by the Drafting Committee at the sixty-sixth session [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2H6pZ6w> [cit.2018-04-10]

UN Document A/CN.4/L.865. Text of draft articles 2 (f) and 6 provisionally adopted by the Drafting Committee at the sixty-seventh session [online]. Dostupné z: <https://bit.ly/2EunPbH> [cit.2018-04-10]

Odborné články:

AKANDE, Dapo. SHAH, Sangeta. Immunities of State Officials, International Crimes and Foreign Domestic Courts. *European Journal of International Law* [online]. 2010, 21(4), 815-852 [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2qisBDR>

BIANCHI, Andrea. Immunity versus human rights: the Pinochet case. *European Journal of International Law* [online]. 1999, 10 (2), 237-277 [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2ICz587>

CASSESE, Antonio. When May Senior State Officials Be Tried for International Crimes? Some Comments on the Congo v. Belgium Case [online]. *European Journal of International Law*, 2002, 13(4), 853-875 [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2qbJxwM>

HOETS, Pieter J. ZWART, Sara G. Swiss Bank Secrecy and the Marcos Affair [online]. *New York Law School Journal of International and Comparative Law*. 1988, 9(1), 75-106. [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <http://www.heinonline.org/>

TURNES, David. Pinochet's fallout: jurisdiction and immunity for criminal violation of international law [online]. *Legal Studies*. 2000, 20(4), 566-591, [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <https://bit.ly/2uVjwXn>

WHITE, Melinda. Pinochet, Universal Jurisdiction, and Impunity [online]. *Southwestern Journal of Law & Trade in the Americas*, 2000, 7(1), 209-226 [cit.2018-04-10]. Dostupný z: <http://www.heinonline.org/>

ZAPPALÀ, Salvatore. Do Heads of State in Office Enjoy Immunity from Jurisdiction for International Crimes? The Ghaddafi Case Before the French Cour de Cassation [online]. *European Journal of International Law*. 2001, 12 (3), 596-612 [cit. 5.4.2018]. Dostupné z <http://www.ejil.org/pdfs/12/3/1534.pdf>

Jiné zdroje:

ROBINSON, M. (2001). *The Princeton principles on universal jurisdiction* [online]. Princeton, NJ, Program in Law and Public Affairs, Princeton University [cit. 2018-2-15]. Dostupné z: https://lapa.princeton.edu/hosteddocs/unive_jur.pdf

The Marcos Verdict; Marcos Is Cleared of All Charges In Racketeering and Fraud Case. *The New York Times* [online]. 3.7.1990 [cit. 2018-4-8]. Dostupné z: <https://nyti.ms/2uTSpfh>

Seznam použitých zkratk

ASEAN = Sdružení národů jihovýchodní Asie (*Association of South East Asian Nations*)

An. = a následující

Cit. = citováno

ČR = Česká republika

HDP = hrubý domácí produkt

MP = mezinárodní právo

Op. cit. = opakovaná citace

SCSL = Speciální soud pro Sierra Leone (*Special Court for Sierra Leone*)

S(tr.) = strana

Úmluva proti mučení = Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

USA = Spojené státy americké

VÚDS = Vídeňská úmluva o diplomatických stycích

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá imunitami státních představitelů, od těch nejvyšších až po ty méně významné, vůči trestní jurisdikci cizího státu, tedy jestli jiný stát může vykonat svou moc nad činy, které daní představitelé spáchali a který daný stát má pravomoc trestat. Mezinárodní právo přiznává tradičně nejvyšší ochranu hlavě státu, časem se vyvinula i osobní imunita nejvyšších osob, které jsou činné na mezinárodní úrovni, a to předsedu vlády a ministra zahraničních věcí. Oproti osobní imunitě chrání funkční imunita všechny státní představitele, které vykonají úřední akt.

První kapitola se zabývá pojmoslovím. Přibližuje termíny imunita, její druhy a základní charakteristiku; dále pojem státních představitelů a dále i pojem cizí trestní jurisdikce. Druhá kapitola se věnuje osobní imunitě (imunita *ratione personae*), jejím subjektivním, věcným a časovým rozsahem. Třetí kapitola popisuje druhý typ imunity – funkční (imunita *ratione materiae*), a kromě jejích rozsahů jsou diskutovány výjimky z funkční imunity. Čtvrtá kapitola nabízí přehled některých významných případů vztahujících se k imunitám státních představitelů. V první podkapitole nalezneme případy Yerodia a Džibutsko v. Francie, které dospěly k Mezinárodnímu soudnímu dvoru, zatímco ve druhé podkapitole jsou blíže rozebrány případy vnitrostátních soudů (případ Pinochet, Charles Taylor, Kaddáfí, Noriega, Marcos a Marcos, Bo Xilai a Alamieyeseigha).

V práci je rozebrána práce Komise pro mezinárodní právo, která pracuje na návrhu článků regulujících problematiku jurisdikčních imunit ve vztahu ke státním představitelům. Praxe založená na aplikaci mezinárodních obyčejových pravidel je částečně nejednotná, odlišná i díky rozdílným zákonným instrumentům konkrétních států. Další rozvoj této oblasti závisí na vůli jednotlivých států, autorka doufá v zúžení imunity v neprospěch pachatelů trestných činů podle mezinárodního práva, aby se vymýtila možná beztrestnost jejich pachatelů, nehledě na jejich vysokou funkci.

Abstract

This thesis deals with immunities of state officials, from the high-ranking to less significant ones, from the criminal jurisdiction of a foreign state, and thus the question, if another state may exercise its jurisdiction over crimes perpetrated by state officials when the foreign state has power to punish such a crime. International law traditionally provides the highest protection to the head of state, but later evolved also the personal immunity of other senior officials, who act on the international level, that is head of government and minister for foreign affairs. In contrast to personal immunity, functional immunity protects all state officials, who perform an official act.

The first chapter addresses the terms. It describes the terms immunity, its types and basic characteristics; the notion of state officials and foreign criminal jurisdiction. The second chapter engages in personal immunity (*immunity ratione personae*), its subjective, objective and temporal scope. The third chapter sheds light on the second type of immunity – the functional immunity (*ratione materiae*), apart from its scopes there are exceptions to functional immunity discussed. The fourth chapter provides with an overview of some significant cases connected to immunities of state officials. In the first subchapter you can find *Yerodia and Djibouti v. France* cases, which were decided by the International Court of Justice, whereas in the second subchapter one can find cases from national courts (cases *Pinochet*, *Gaddafi*, *Charles Taylor*, *Noriega*, *Marcos and Marcos*, *Bo Xilai* and *Alamieyeseigha*).

The work of the International Law Commission, who writes draft of articles regulating the topic of jurisdictional immunities in relation to state officials, is also discussed in this thesis. The practice based on applying the customary law is partially inhomogeneous, caused by different law instruments in concrete states. Further development in this area depends on the will of the states, the author hopes for narrowing the immunity to the international crimes perpetrator's disadvantage, to eliminate the possibility of impunity of these persons, regardless of their high position.

Název práce a klíčová slova

Název práce:

Immunity státních představitelů vůči cizí trestní jurisdikci

Immunities of state officials from foreign criminal jurisdiction

Klíčová slova:

Imunita, osobní imunita, funkční imunita, imunita vůči cizí trestní jurisdikci, státní představitelé

Immunity, personal immunity, functional immunity, immunity from criminal jurisdiction, state officials